

HOTĂRUL

◀ ▶ Revistă literară și culturală ▶ ▶

SUMAR:

A. Eugen Popa	— — —	Problema literaturii ardelenе
Ed Găvănescu	— — —	Două distincții
Al. T. Stamatiad	— — —	Peisagiu sentimental; Sfârșitul poemei
Traian Mager	— — —	Preotul Nicolae Butariu (1844—1890)
I. V. Racea	— — —	Singur; Mi-e sufletul greu (versuri)
Gh. Moșiu	— — —	Stropi din cascada vieții
Florea Ostrov	— — —	Generația 1926
M. Munteanu	— — —	Epigrame
I. V. Racea	— — —	Insemnări pe marginea sinuciderii
Teodor T. Țiucra	— — —	Pictorii arădani
T. Borneas	— — —	O estetică a sportului românesc

Insemnări: Federalizarea Societăților Culturale

Cărți: *Stoian Gh. Tudor:* Hotel Maidan; — *Mircea Damian:* Deacurmezișul; (a. n.)
— *Dem. Petrașineu:* Omul gol; — *I. Pillat:* Poeme într'un vers; — *B. Iordan:* Normaliștii; Invățătorii; — *Fl. Lascarov-Moldovanu:* Romanul Furnicii; (m. o.) — *Sașa Pană:* Sadismul adevărului (a. n.)

HOTARUL, fondat de către „Ateneul Popular“ este organul de publicitate al Federației Societăților Culturale din Arad. (Astra, Institutul Social Banat-Crișan, Concordia și Ateneul Popular).

Comitetul de redacție al revistei „Hotarul“ este compus din Dnii: Dr. Ciuhandu, Gh., Constantinescu Al., Crișan Ascaniu, Găvănescu Eduard, Lupăș Octavian, Moț Gh., Negura Al., Olinescu Marcel, Păun Mihai, Dr. Radu Cornel și T. Vuia.

Fiecare număr al „Hotarului“ va fi redactat prin rotație de către un membru al comitetului.

Redactarea acestui număr a fost făcută de către Marcel *Olinescu*.

HOTARUL apare lunar, abonamentul fiind:

Pentru autorități, instituții și întreprinderi comerciale, financiare și industriale

pe an — — — — 200 lei

pentru particulari — — 100 lei

* * *

HOTARUL va apare în 24, 28 și 32 pagini.

PENTRU DOMNII AUTORI. Manuscrisele nepublicabile nu se păstrează și nu se înapoiază. Cele admise de comitet vor fi publicate în ordinea primirii. Domnii autori sunt rugați a trimite manuscrisele scrise la mașină, pe o singură pagină și perfect citibile.

Pentru tot ceiace privește *redacția*: manuscrise, cărți, reviste, etc. a se adresa: *Al. Negură, publicist, Arad și la Palatul Cultural cu adăugirea: pt. revista „Hotarul“.*

Abonamentele și tot ceiace privește *administrația*, se vor adresa *Ing. Vladimir Eșanu, șeful depozitului de fermentație C. A. M. Calea Bihorului Nr. 18. Arad-Grădiște.*

HOTARUL

PROBLEMA LITERATURII ARDELENE

de A. EUGEN POPA

Pe vremea când în vechiul regat se făceau primele și timidele încercări de poezie românească, și aceste doar sub influența poetului grec Anacreon, care era în acea vreme atât la modă sub influența fanariotă, în Ardeal, în urma trimerii la școlile din Apus a teologilor români uniți, se scriau primele, dar unele din cele mai importante lucrări pentru întreaga noastră istorie literară. Contemporani Văcăreștilor, Șincai și Maior se deosebesc diametral de dulcele poezii robii vieții atât de comode ale boerimii noastre de odinioară și crează o bază reală de ridicare națională și culturală. Tendințele acestora pur științifice și indeosebi istorice formează un precedent pentru lupta noastră de mai târziu, iar convingerile lor se cristalizează atât de admirabil în „Școala Ardeleană”.

De atunci o falangă întreagă de scriitori entuziaști și nu arareori foarte talentați, neluând în seamă impilațiile unui regim care își simțea instinctiv sfârșitul, lucrau pe ogorul culturii suscitând de drept ura și prigoana dominațiilor, dar totodată și admirația străinătății. Această manifestație plină de speranțe se curmă atunci când mai puțin se aștepta zineva, în clipa când călușele robiei căzuseră pentru totdeauna. Faptul cum era și logic nu trecuse neobservat și a fost comentat de unii cu mai multă sau mai puțină obiectivitate și deseori ca multe discuții dela noi, a fost transpus depe tărâmul literar pe cel politic.

Pe mulți i-a intrigat ce fapt a determinat ca în cursul ei atât de neted să intervie

aceasta inexplicabilă curmare când în toată lumea și chiar la noi în țară s'au născut curente noi ori s'au dezvoltat mult cele vechi? O chestiune care a fost greșit interpretată de ardeleni chiar, fiindcă în cercelările lor au ignorat cele mai elementare lucruri, au uitat să vadă ce constituia literatura aceasta ca pornind mai departe să poată arăta cauza din care a ajuns unde a ajuns. Cu atât era mai ușor să observe acest lucru fiindcă literatura ardeleană a fost specifică unei provincii inexpugnabilă curentelor streine și ea forma în primul rând o puternică armă în lupta politică. Cu puțină atenție se poate chiar observa deosebirea între cele două literaturi române. Pe deoparte în Ardeal n'au existat diversele probleme literare, sociale ca în vechiul regat-dovada că la noi nu se puteau pune aceste probleme deoarece viața noastră socială era străină pentru români, care erau izolați de celelalte națiuni și n'aveam nici un interes să corectăm o stare socială străină fiindcă consideram doar toată situația temporală. În ea au predominat numai două elemente componente: tendința religioasă și iredentistă.

În primul rând a fost religioasă. În urmă iredentistă, înainte de ideile naționale predomină cele religioase ca o veche și puternică tradiție a bigotismului din evul mediu și nu trebuie să uităm că primii noștri scriitori au fost toți teologi. În rândul al doilea nu putea să fie decât religioasă, când singurii intelectuali ai satului erau preoții, fiindcă până la Șaguna noi prea puține școli am avut. Doar când teologii pornii în țării străine au găsit în bibliotecile bogate ale marilor orașe legăturile noastre cu vechii romani, au început să se trezească la conștiința românească, dar națională nu s'a putut numi acea literatură. Cuvântul de naționalitate nu se scrisese decât în cartea doamnei de Stael „l'Allemagne” pentru prima dată și fu răspândită în Europa în urma războaielor Napoleoniene. Așa ajunse și în

Ardeal. Gheorghe Lazăr face deja apologia naționalismului și condamnă lamentabila situație în care grecii pot predomina pe români. De aici în colo ori și care scriitor ardelean nu se va preocupa decât de aceste două directive. Acești luptători nu mai considerau alte probleme demne de pana și cuvântul lor, decât acelea a unui popor slăpân ajuns sclav și de aceea nici nu se preocupau — cum am spus — de subiecte etnice, teologice sau sociale, decât în măsura în care toate acestea pot deservi scopul lor final. Și toate aceste tangențiale pentru a evidenția și mai mult obiectivul lor. Desigur se poate spune că au fost și excepții. Nimic mai adevărat. Dar acestea nu fac decât să illustreze teza noastră.

Așa s'a făcut că literatura ardeleană înfrunea două elemente: iredentismul dintr'o oportunitate politică și religiositatea din o veche tradiție culturală. Aceste au constituit specificul ardelean care a dat o notă de unitate literaturii întregi. Alăt cât aceste două elemente existau, se menținea și literatura, însă în momentul când dintr'un motiv sau altul ele au dispărut, era logic ca să intervie criza literaturii. S'ar putea obiecta foarte just că astfel privind literatura acestei provincii, cu toată diversitatea ei de aspecte, nu constituia decât un singur curent care a apărut și a dispărut fără să se producă vreo perturbare în literatură. Acest lucru este foarte adevărat acolo unde un curent printr'o evoluție naturală ajungând la maturitate era înlocuit de unul nou, dar aici unde nu era decât unul singur cu ce s'ar fi putut înlocui? Ceea ce însă constituia punctul cel mai important pentru sfârșitul unei proeminente activități a fost consecința creată de către fratatele de pace, adică unirea tuturor românilor și implicit abandonarea tendințelor iredentiste. Armatura croită îndealungul veacurilor devenea dintr'o neașteptată și fericită întâmplare inutilă. Rămânea doar încă elementul religios, dar între timp dispăruse și acesta din alte motive însă decât primul. Cu intensă dezvoltare a științelor pozitive și îndeosebi a tehnicii se cree o neașteptată bună stare și ca ori care schimbare socială își avea și ea filosofia proprie, materialistă poate de multe ori prea pozitivistă, dar care reușise în atacurile ei perseverente să slăbească structura metafizică a omeniului și astfel să slăbească foarte mult și simțul religios. La aceste războaie prea puțin trebuia să adauge prin curentul de scepticism ce se născu în urma atrocităților suferite de atâta lume.

De aceea este o eroare de a vorbi de alte considerente politice, sociale, economice etc. Toate celelalte motive subsistă pentru orice țară și pentru orice literatură, — numai pentru Ardeal, nu. — Este adevărat că scriitorii ardeleni, mulți, pușini, câți sunt, pe nedrept au fost înlăturați în favoarea colegilor din vechiul regal dar nici acest motiv

care a dat naștere atâtor eșiri violente împotriva favoritismului bucureștean, n'ar fi putut slăbi coeziunea literaturii ardelenice. Spre spulbirea unor afirmații este suficient de a indica existența unei biblioteci ca Semănătorul în Arad sau a multor gazete fondate înainte de războiu, cari oferă o situație independentă scriitorului din Ardeal și un teren vast de muncă. Astăzi nu mai există literatură ardeleană, cum nu mai există în mare parte nici scriitorii ardeleni dar cei câțiva cari au supraviețuit sau au devenit după războiu, prezintă tendințe cu totul streine vechilor obiective, ei se integrează în complexul literaturii generale. Se poate ca scriitorii să nu producă fie din cauze sociale, economice sau politice, dar o literatură n'are voie să dispară din astfel de motive. Au fost doar momente cu mult mai critice decât cele de azi, și cu toate acestea a persistat fiindcă cele două elemente cari continuau să fie pilonii ei susținători au fost integri și fiindcă așa cereau necesitățile noastre. Desigur că deacum înainte nu se va mai putea vorbi de o literatură ardeleană ci de scriitori sau cel mult de curente ardelenice. Ceea ce a dat naștere literaturii acestei provincii a dispărut, și'n noua ordine politică ea ar fi un anacronism. Nu este mai puțin adevărat că după micile vicisitudini de astăzi va da un contingent strălucitor de scriitori și opere literare fiind că prezintă una dintre cele mai interesante configurații demografice, iar talentele cari să desțelenească acest teren nu lipsesc în Ardeal. Probleme sociale se cer rezolvate, conflicte spirituale trebuesc deslegate și în aceasta privință poate nimeni nu da îndrumări mai fericite decât Rebreanu, Blaga, etc. Noile producții însă nu mai pot fi create într'un spirit provincialist ca și până acum fiind că acestea n'ar face decât un regretabil separatism față de restul literaturii cu care de azi înainte cea ardeleană trebuie să formeze un lot armonios.

Aceasta după micile neînțelegeri de azi.

DOUĂ DISTINCȚII

intre premiile acordate anul acesta de către Academia Română sunt două care ne interesează mai de aproape: E vorba de premierea poetului Al. T. Stamatiad, cu volumul său de versuri „Peisagii sentimentale“; și a părintelui Gh. Ciuhandu, pentru ampla sa monografie asupra celor doi episcopi,

adversari pe tărâmul confesional, Samuil Vulcan și Gherasim Raț.

Nu putem, deci, trece asupra acestui eveniment, fără a ne oprî o clipă asupra ceea ce prezintă pentru Arad o bună parte din străduințele poetului Al. T. Stamatiad, precum și activitatea scriitoricească, religioasă și istorică, pe care mai bine de 35 de ani a desfășurat-o aici, pînă la dr. Gh. Ciuhandu, cu pricepere, cu aceea statornică credință și modestie, ce caracterizează marile și rarele suflete alese.

Poetul Al. T. Stamatiad a fost premiat cu ultimul său volum de versuri „Peisagii sentimentale“. Premiarea aceasta, care însemnează o muncă de atâtea decenii pe ogorul poeziei, este desigur și o satisfacție sufletească pentru autor, dar ea coincide fericit și cu această aniversare, pe care, în Apus, Franța o sărbătorește, începând din vara aceasta, a simbolismului.

Se împlinesc 50 de ani de cînd, în Sept. 1886, a fost lansat manifestul acestui francez de origine grecească Jean Moréas, care a fost punctul de plecare al unei noi școli poetice de un subtil estetism, simbolismul.

În cadrul festivităților de vară ale Parisului, Biblioteca Națională va organiza o mare expoziție retrospectivă cuprinzând manuscrise, fotografii, gravuri, și atâtea mărunte, dar prețioase mărturii care vor reinvia autori și momente din evoluția acestui nou curent poetic.

Dispariția poetului și romancierului H. de Régnier, tocmai acum în acest an jubiliar, dacă a înrîstiat lumea literară de pretutindeni, a adăugat însă definitiv în galeria marilor simbolști și pe acest cântăreț de o delicată și rafinată poezie.

Fără îndoială noul curent literar a fost împămîntenit la noi, de către marele uitat și nedreptățit, Al Macedonschi. Se pare însă că o mișcare de reabilitare a rolului și a personalității poetice a acestui șef de școală e pe cale să se producă, după cum par să dovedească unele manifestări din publicistica noastră, precum și interesanta conferință pe care a ținut-o poetul I. Pilat.

Al. T. Stamatiad a făcut parte din acest cehnaclu dominat de marele șef. Al Macedonschi și a rămas credincios simbolismului pe care l-a exprimat nu numai în poezia lui de o perfectă formă,

sau în răspîndirea operei poetice a lui Baudelaire pe care l-a tradus cu înțelegere și artă, dar pînă și în estetismul ținutei sale fizice, de o obsedantă imagine.

Dar Al. T. Stamatiad nu ne interesează aici, în cadrul acestei reviste de regionale cercetări și preocupări culturale, pentru curentul poetic pe care l-a reprezentat, ci, mai ales, pentru contribuția pe care acest poet a adus-o în acest oraș apusean al țării în trecerea lui de câțiva ani, ca profesor al liceului Moise Nicoară.

Desigur că în memoria multor arădani stăruie imaginea acestui poet de o viforoasă elocință, care-și da oriunde frâu pasiunilor sale verbale. Cel care scrie aceste rânduri nu va uita niciodată aprinsele conversații pe Corso-ul arădan, cînd poetul ultragiătat căuta să explice motivele pentru care Eug. Lorinescu îi rezervase doar câteva rânduri în volumul închinat poeziei din marele ciclu asupra literaturii; sau împunsăturile din nu știu ce volum de Memorii...

Atunci elocvența poetului devenia cutropitoare și în același ritm accelerat, ca și iuteala în care străbăteam o stradă, unde lumea își făcea plimbarea în pasul ei obișnuit, într-o seară friguroasă de început de iarnă. Pe Al. T. Stamatiad nu-l vor uita nici elevii, pe care i-a fascinat — atunci cînd era în bune dispoziții — cu lecții despre literatura modernă românească, care dacă pentru vreun pedagog, nu vor fi fost conforme cu meticuloase și disecante trepte formale, cuprindeau totuși o clocotitoare viață, pornită din însuși sufletul celui ce se năbusea între oamenii mărunți ai unei urbi periferice.

Aradului însă i-a dăruit Al. T. Stamatiad prima revistă serioasă de după Unire — anume „Salonul literar“. Stagur, cu o credință habotnică Stamatiad a publicat Salonul literar, făcînd deopotrivă pe scriitorul, corectorul și expeditorul.

I se reproșează și poate, în parte, cu dreptate că materialul și colaboratorii nu au reprezentat întotdeauna un element local și de preocupări locale, dar să nu se uite că în paginile acestui Salon literar — de o perfectă realizare tehnică, atâtea elemente arădane și-au înscris începuturile și atâtea pagini au fost închinare și problemelor de aici.

Faptul cultural în sine rămîne: Al. T. Stamatiad a dat — după 1918. cea dintîi revistă românească Aradului. Este un mare merit și premierea poeziei sale ne bucură deopotrivă și pentru munca literară pe care a desfășurat-o aici, la Arad.

Continuatori ai începutului publicistic inaugurat de Stamatiad, noi ducem mai departe, prin Hotarul gândul lui, înfigînd tot mai adînc în trecutul și gîlia românească a acestui ținut, preocupările noastre.

Din aceste preocupări, pe care le-a urmărit în alte domenii și cu câteva decenii mai înainte încă, a răsărit d-altfel, și întreaga activitate istorică și religioasă a părintelui Gh. Ciuhandu. Opera de mari proporții asupra celor doi episcopi, pe care a premiat-o Academia Română — prin raportul elogios al cărturarului părinte și profesor Nae Popescu, este o dată importantă în această muncă pentru desgroparea trecutului nostru religios și politic din aceste părți.

Produs al Universității dela Cernăuți, unde și-a luat licența și doctoratul, format în acea școală severă de criticism istoric austriac, care ne-a dat și pe un alt mare cărturar, pe D. Onciul, având ca profesor pe un Eusebiu Popovici, atât de exigent dar și atât de erudit, păr. Gh. Ciuhandu reprezintă în intelectualitatea ardeleană, un tip cu totul deosebit, de majoritatea intelectualilor formați pe băncile Universității pestane. De-aici, poate, și izolarea în care a trăit și în care s'a simțit atâția ani de-a rândul, de când se găsește la Arad.

Pregătit astfel temeinic pentru o catedră de profesor de Teologie, răutatea oamenilor, cu mulți ani în urmă l-a desemnat pentru un rol birocratic. Și pentru cercetările istorice, a fost un mare noroc, căci cel care se sufoca între cei patru pereți ai biroului său și între atâta maculatură de puțin interesant rapoarte, și-a găsit un teren unde se putea revărsa tot acest belșug de energie sufletească. Indrumat astfel spre cercetarea trecutului nostru de către acela care a fost până la o anumită dată a vieții lui un bun român, V. Mangra, — păr. Gh. Ciuhandu s'a aplecat tot mai mult spre aceste îngălbenite pagini din arhiva Consistorului sau a județului și astfel a scos la iveală atâta colocotitoare viață românească, mărturie tot mai vie a drepturilor noastre străvechi în acest colț de țară. Rând pe rând au apărut în diferite reviste articolele temeinice, care sporau tot mai mult cunoștința unor vremi, ce cuprind într'ânsele și în oamenii ce trăesc atunci, atâta

durere și atâta suferință românească. Lucrări de sinteză au venit apoi, ca un corolar, din pana măiastră a acestui preot cărturar și aslăzi, în mare parte istoric religioasă dar și politică a acestui Arad și a ținutului înconjurător, trecutul nostru românesc, prin scrisul lui se deschide cunoștinții noastre. Dar, fiindcă acest cercetător istoric este înainte de toate și preot, trebuia să ajungă în urma studiilor sale și la unele concluzii pentru Biserica pe care o reprezintă. I s'a reproșat păr. Gh. Ciuhandu de către unii, interesați, de către alții, pătimași, sau de aceia care ignorează cercetările istorice, că e un mare unitofob.

Un luptător pentru întregirea Bisericii sale da, mai ales atunci când cineva cercetează și vede în ce vitrege condițiuni s'a făcut Unirea religioasă dela 1697-1700 și la ce aprige prigoniri a dat naștere prozelitismul îngust al acelei împărătese de odioasă memorie pentru noi Români, care a fost Maria Terezia.

Cine cunoaște obiectiv în ce scop și cu ce mijloace s'a făcut această trecere spre religia catolică, va dori ca astăzi, când stăpânirea străină a încetat, refacerea unității sufletești și religioase să se desăvârșească în acest Ardeal pe care poște străine îl pândesc la hotare și că evenimentele pe care viitorul ni le ascunde să ne găsească solidari ca înainte de 1697.

Din asemenea preocupări a răsărit și monografia asupra celor doi vlădici Gherasim Raț și Samuel Vulcan, pagini din care se vede lupta dintre frați pe care o regisase atât de meșteșugit Viena Habsburgilor catolici.

Ateneul popular și această revistă se unesc la omagiul pe care l-a adus Academia Română părintelui Gh. Ciuhandu prin premiera recentei sale lucrări despre luptele religioase din ținutul Aradului. E o răsplată târzie, dar totuși binevenită unui statornic cercetător al durerilor noastre din trecut.

Ed. I. Găvănescu

*Peisagiu sentimental *)*

de AL. T. STAMATIAD

*Mii de flori tresar la viață
Și se'mbată de lumină,
Sufletul vibrează iarăși
Ca o veche violină.*

*Pe covorul plin de rouă
Pe sub bolta zâmbitoare,
Ea își plimbă fantazia
Peste vremea călătoare...*

*Și din nou îi zboară gândul
Până 'n zarea depărtată:
„A murit de nu mai vine
Sau de mult sunt îngropată?”*

Sfârșitul poemei

de AL. T. STAMATIAD

*Nu-ți amintești din clipele trecute
Nimic, nimic? e totul o poveste?
Un suvenir, un vis nu-ți dă de veste
Iubirea noastră, cele petrecute?*

*Nu cred, o licănire tot mai este...
Și inimă și minte dacă-s mute,
Te du, desigur ele-au fost vândute
Sunt daruri sfinte, nu se vând aceste.*

*Și noaptea mi se-așterne peste pleoape.
Ai râs de tot, de clipele senine
Părerii de rău azi vor să mă îngroape.*

*Și-acum, nu mi-au rămas decât suspine.
Uitare, te aștept, te văd aproape...
Tu m'ai pierdut, dar te-ai pierdut pe tine.*

*) Din volumul premiat de Academie: Peisagii sentimentale.

Preotul Nicolae Butariu (1844-1890)

De prof. TRAIAN MAGER

În pleiada de cărturari compusă mai mult din elementul funcționăresc imigrat, preotul ortodox Nicolae Butariu din Bodeștii Hălmaგიului este pedeantregul un produs biologic al locului, reprezentând exemplarul de elită al dinamicii suflet zărăndean.

Bibliofil pasionat și cărturar, publicist și orator, dar mai presus de toate un „*iluminat naționalist*”¹⁾ — cum îl caracterizează d. Silviu Dragomir —, el a fost în această regiune adeptul desinteresat și propagandistul neobosit al tuturor mișcărilor politice și culturale din frământata epocă de revendicări naționale ce urmă după absolutism.

Datorită acestei activități, deși n'a ocupat funcții oficiale care să-i scoată în evidență numele, preotul Butariu este figura locală cea mai des remarcată în publicitate.

N. Butariu s'a născut în Bodești (lângă Hălmaგიu) la 1844. A studiat 4 cl. normale în Hălmaგიu, apoi „Preparandia” și „Clerica” în Arad. Clerica, adevărat seminarul teologic, a făcut-o în anii 1863—1865, fiind hirotonit în Arad de către episcopul Procopie Ivașcovici, de diacon la 12, iar de preot la 19 Sept. 1865 și a servit mai întâi ca preot nou în Bodești la 15 Octomvrie a aceluiași an, de față fiind la introducerea în parohie protopopul Petru Moldovan, preoții Maxim Popescu din Bănești, Arsenie Țircuș din Hălmaგიu, notarul Georgiu Popescu și alții, — după cum a însemnat el în Evanghelia bisericii pe care a servit-o până la moartea sa întâmplată la 20 Oct. 1890²⁾

Din tinerețe îndrăgind slova, Butariu a devenit un pasionist bibliofil. Iși înjghebase o frumoasă bibliotecă în care intra pe lângă literatura contemporană și o bogată colecție de vechi tipărituri și manuscrise, mai ales bisericesti, păstrate din tată în fiu pe la familiile preoțești.

¹⁾ Fragment din cadrul istoric al monografiei Ținutului Hălmaგიului, care se află sub tipar. „*I. M. H.*”, notele însemnează „*Arhiva Monografiei Hălmaგიului*”.

²⁾ Silviu Dragomir, în monografia lui I. Buteanu, ed. Casa Școalelor, Bc. 1928, pg. 83, — comentând discursul lui Butariu rostit la festivitățile reînnoșării lui Buteanu, la 20 Sept. 1869.

³⁾ AMH. Fișa No. 102 din 9. IV. 1936. În mormântul lângă biserică din Bodești, crucea lui are următoarea inscripție: „*Aci se odihnesc oșamintele preotului Nicolae Butariu, rep. în etate de 46 ani, anul 1890, october 20. Fie-i țierina ușoară!*”

Ținea abonamente la toate periodicele timpului și cum bătrânii noștri nu aruncau hârtia tipărită, aceleași colecții de reviste și gazete circulând din mână în mână, se citeau încă ani de zile.

La Bodești veneau după cărți de cetit preoții și învățătorii din jur, astfel biblioteca lui Butariu, timp de peste două decenii, a îndeplinit rolul unei instituții publice, popularizând cunoștințele de istorie și cultură națională în această regiune.

După moartea lui, răspândită fiind vestea acestei biblioteci, ea a fost cercetată pe două rânduri de către Emilian Micu, un alt preot bibliofil din Bănat. Acesta a cules lucrurile de valoare pentru complectarea colecțiilor Academiei Române din București, — spunea el.³⁾

După ștergerea iobăgiei, înființarea de școale forma preocuparea de căpetenie a înaintașilor noștri. Deoarece însă statul nu înțelegea să contribuie cu nimic, nici pentru construcții și nici pentru salarizarea învățătorilor, acest deziderat se realiză numai în acele localități, în care vreun preot entuziast putea să înduplece credincioșii ca de bună voie să-și asume aceste considerabile sarcini materiale.

În al doilea an de păstorie a lui Butariu, această parohie își are școala sa proprie, până-când celelalte 7 sate din jur au rămas afiliate la școala din Hălmaგიu până la preluarea imperiului român, în 1919.

Pe frontispiciul vechii școale din Bodești se poate ceti și azi inscripția săpată într'o grindă de stejar: „*Sa facut acēsta scola in anul 1868 prin indemnul preotului Nicolae Butariu. Se viedie natiunea romana!*” — adevărat să vieze, (să trăiască) națiunea română! Înăsprindu-se măsurile de opresiunea aceste cuvinte de îmbărbătare au trebuit să fie acoperite cu o scândură, care a fost dată jos numai în toamna anului 1918. De notat, că, nainte vreme în Ardeal, Românii puneau pe clădirile publice numai inscripții latinești, evitând prin aceasta conflictul cu autoritățile de stat.

Când nu s'a găsit reflectant la post, în anul 1874/5, N. Butariu a slujit și ca învățător⁴⁾ la aceasta școală; după ce dela 1871 îndeplinea și funcția onorifică de inspector școlar al circumscripției Vidra,⁵⁾ cu toate că parohia în care el

⁴⁾ AMH. Fișa No. 103, din 1 Ian. 1923. Informator, inv. Petru Mager, ginerele preotului Butariu.

⁵⁾ Arhiva eparh. Arad, anul 1875, „*Conspect despre scole și învățatori, etc. pe anul 1875*”.

⁶⁾ Arhiva eparh. Arad, anul 1872. Raportul asesorului George Crăciunescu, referent școlar, datat la 22 April 1872, desbătut în ședințele sinodului eparhial dela începutul lui Maiu a aceluiaș an. Lui Grașian Pop i se încredinșase inspectoratul Hălmaგიului, 20 comune cu 10 inv., dintre cari 3 în Hălmaგიu; iar lui Nicolae Butariu, inspectoratul Vidrei, 14 comune cu 9 inv.

preoțea nu aparținea aici. I se dăduse aceas ă însărcinare în semn de distincție pentru zelul și meritele sale culturale; inspectorii având nu atât să controleze activitatea învățătorului, cât mai mult să influențeze populația să-și trimită copiii la școală și să plătească salariile dascălești.

Prin scris și graiul viu, Butaru s'a angajat cu tot avântul firei sale idealiste la înfăptuirea instituțiilor ce aveau să pregătească rezistența neamului nostru din Ardeal, ca: gimnaziul din Brad, fondul de teatru, asociațiunile culturale

Pe acest teren îl găsim pomenit printre promotorii teatrului român în Ardeal.⁶⁾ Dintre manifestările sale de publicist, cu acest subiect, remarcăm scrisoarea apărută ca prim articol în revista „Familia” din 3 Oct. 1869.

A activat la înființarea „Asociațiunii naționale aradane pentru cultura poporului român”, al cărei membru a fost ales în ședința dela 2 Sept. 1869.⁷⁾

Nu ne-a stat în putință să urmărim mai deaproape activitatea lui publicistă. Este amintit ca colaborator al revistei „Speranța” din Arad.⁸⁾ Știm însă că a scris și în gazeta „Federațiunea” și alte periodice.

Nicolae Butariu făcându-și educația cât și întâii pași în viața publică în epoca cea mai frumoasă a Zărândului, el nu putea și nu voia să recunoască restabilirea hegemoniei ungurești, pe care o combate de câteori i se dă ocazia răscolind masele și îndemnându-le la rezistență națională prin discursuri vehemente, ceace-i atrăsă cumplita prigoană a adversarilor.

Prin graiul viu cât și în scris el îndrăznește să considere Ardealul de „România de dincoace de Carpați”.⁹⁾

Fulminantul discurs rostit de Butariu la losășel (20 Sept. 1869) în fața miilor de țărani zărândeni și a intelectualității ardeleni adunată la serbarea reînnoșării lui Buteanu, stârni o campanie de presă între cele două tabere, Români și Unguri, urmată de anchete și schimb de adrese între guvern și prefecturile din Arad și Baia de Criș.¹⁰⁾ Discursul¹¹⁾ a fost publicat în „Federațiunea” într-o formă atenuată pentru a

⁶⁾ Dr. Pavel Oprea, dizertația „Gimnaziului din Brad și teatrul român”, publicată în Anuarul VIII al Fondului de Teatru Român pe anul 1903—1904, pag. 46: apărută și în broșură.

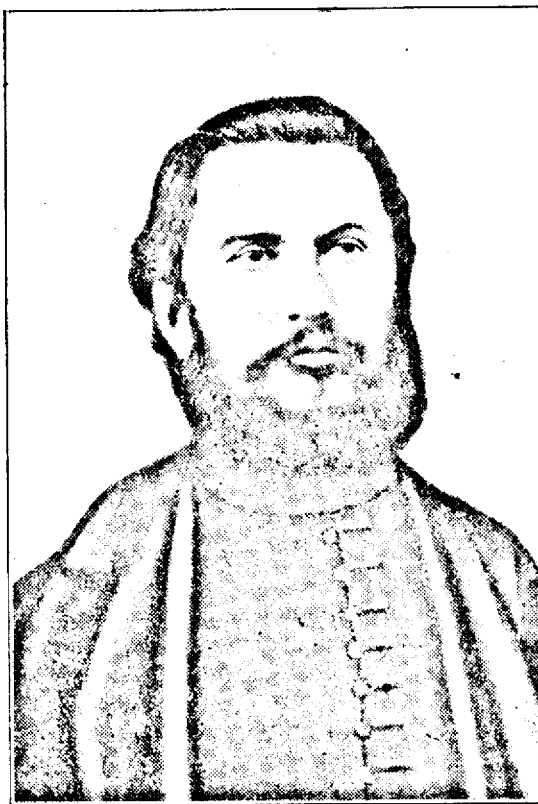
⁷⁾ Diploma No. 231, Seria 219, cu această dată, iscălită de Ioan Popovici Deseanu, președintele ședinței direcționale și Petru Popovici, notarul direcțiunii. Se păstrează în AMH.

⁸⁾ Lakatos Otto, Arad förlénete, Arad 1881, vol. III, pag. 111.

⁹⁾ „Familia” No. 38 din 3 Oct. 1869, în articolul privind la înființarea teatrului român.

¹⁰⁾ V. Păcățianu, Cartea de Aur, vol. V, pg. 226-227.

¹¹⁾ AMH. Fișa citată No. 54 lin 18, I. 1935. Preotul informator Ioan Hălmașean, fiind de față la acea serbare, își amintește din cuvântarea lui Butariu pasagiul în care acesta reliefa principiul libertății economice și naționale elușat prin revoluția dela 1848, zăgrăvea poporului în mod foarte plastic lobăgia ungurească: cum țărancele noastre purtând alvia cu copilul mic pe cap erau silite să meargă la lucrul câmpului pe moșia nemeșului, chiar la depărtare mare, în alt sat.

Nicolae Butariu (1844—1890), preot în Bodești. Bibliofil, publicist, luptător politic.

stăvili poștirile ungurești, — după cum își spunea într-o convorbire d. profesor univ. Dr. Silviu Dragomir.

Cazul Butariu servi prilej congregației comitatense a Zărândului în ședințele dela 6 și 7 Dec. 1869 să înainteze guvernului un memoriu în chestia naționalităților, ieșit din peana lui Gh. Secula.¹²⁾

Conziderat de un element primejdios siguranței statului, a fost de aci înainte în permanență spionat și perchezitionat de „p.șecutorii” cari adesea îi călcau domiciliul în miez de noapte, spre marea spaime a familiei și a vecinilor. Un atare caz îl găsim remarcat și în presă.¹³⁾

În Decembrie 1874 îl găsim închis la Baia de Criș în „arest inchizitionalu” după cum cu multă amărăciune și a însemnat el petrecerea zilei de 6 Dec. 1874, ziua de Sf. Nicolae, onomastica lui, — pe o carte de predici ce-i fusese trimisă spre mângăere.¹⁴⁾

¹²⁾ V. Păcățianu, idem.

¹³⁾ Familia, No. 45 din 21 Nov. 1869, dă următoarea informațiune:

„Proclamațiuni revoluționare. Un ziar unguresc scris în zilele trecute, că părintele Nicolae Butariu a primit în o foaie italiană niște proclamațiuni revoluționare românești. Speditorul poștal din Hălmașiu a raportat la comitele suprem despre acest incident, afirmând în raportul său, că literile cu care sunt tipărite proclamațiunile seamănă mult cu literile ziarului „Federațiunea”. Comitele suprem înștiință pe guvern despre aceste numai decât, și în urmarea acesteia în tipografia unde se tipărește „Federațiunea” se făcu cercetare, dar nu se găsi nimic”.

¹⁴⁾ AMH. Fișa citată No. 81 din 16 Ian. 1936. Informator, preotul Nicolae Florea din Baia de Criș, în a cărui posesiune se află cartea cu inscripția

Probabil făcuse iarăși vreo manifestație politică în vederea alegerilor de deputat, Odată, se povestește,¹⁵⁾ că Butariu gândindu-se cum ar putea promova cauza candidatului naționalist, și-a trimis servitorul cu un mare drapel românesc la târg la Hălmagiu. Depe drum încă și mai apoi, se adunase multă lume sub steag. Tras la răspundere, el spunea că-l are de vânzare. Nu mai folosi atunci confiscarea, căci scopul era ajuns.

Preotul Butariu și-a trăit scurta viață într'un continuu și intens zbucium intern, ceea ce reiese din numeroasele-i însemnări făcute fie pe file dispartate, păstrate în biblioteca sa, fie direct prin cărțile sfinte în lectura cărora se refugia în momentele de restriște.

Cităm încheerea unei parafrazări a Ecclziastului, făcută la 25 Ianuarie 1870 pe o jumătate de pagină goală a Antologionului:

„Cu adevărat desiertăciune sunt toate și viația acesta este umbra și visul.

Dincolo de momentu, în sinulu rece al pamentului, — e locul fericirii e locul de odihna.

Oh lume, lume amăgitoare, totul e vis și nimic mai mult!

Numai faptele maretie nationale sunt eterne. Binecuvântarea posterității...“

Condus de acest principiu, cu privirea veci-

¹⁵⁾ AMH. Fișa No. 101 din 24 Dec. 1933. Informator, preotul Sinesie Șerban din Tisa, care fusese prezent la această manifestație, nu știe precis în care an, dar la alegerea lui Sigismund Borica.

nic în transcendent, înțelegem cum Butariu a fost mai mult al vieții publice, neglijându-și complet interesele materiale. Și această scădere i se poată ierta. Căci, cine mai pomeneste azi de acel popă Ioan (Jula) din Hălmagiu care robea sate, profesând cămătăria ca și alți intelectuali din această epocă? Butariu înțelegea că fapta națională, ideia morală a timpului, sub orice aspect se va prezenta ea în viitor, rămâne singura valoare eternă.

Tatăl lui Nicolae Butariu a fost agricultorul Lăpădat Butariu, fiul preotului Nicolae Buariu I., pomenit pe la 1831 când s'a zăgrăvit¹⁶⁾ biserica¹⁷⁾ din Bodești.

Nicolae Butariu II, căsătorit ja 1865 cu Anișca născută tot Butariu, mortă la 1872, a avut două fete, pe Amalia moartă atânără și pe Elena măritată cu Petru Mager (1862—1923), fostul inv. din Bodești.

¹⁶⁾ AMH. Fișa No. 105 din 10 IV. 1936. Deasupra ușii naosului în interior se allă inscripția: „Zăgrăvitusa această s biserică în anul 1831. Și prin lănuța protopopului din Hălmaj Nicolae Adamovici. Și paroh Butar Nicolae. Și kifori Butar Lazăr, Butar Pătru, Săda Toader, Lupei Nicoțae, Butar Ioan“.

¹⁷⁾ Idem. Din însemnările lui Butariu mai știm despre această biserică care există și azi că s'a făcut (din lemn de gorun) în anii 1760—1761 pe timpul episcopului Sinesie Jivan, iar turnul a fost acoperit cu plev în 1888—1889 de către Iosif Draia din Tomnatec.

Fiica preotului Butariu, Elena Mager, ne informează că atunci când s'a acoperit turnul, la 1888, tatăl său a pus în globul de aramă de sub crucea depe turn, mai multe documente, ca să rămână pentru posteritate,

Singur

E târziu, e noapte, eu sunt singur ca întotdeauna
Și aștept — indiferent — ca să răsără luna.

Hăulește trenul, beat de depărtări în gară;
ba un radio în vecini, o primadonă face cu diezi gargară.

Jos, în stradă, rād doi tineri și se pierd apoi..
Mult aș da să fiu acum cioban la oi.

• E târziu, e noapte, eu sunt singur ca întotdeauna
Și zadarnic mai aștept ca să răsără luna.

Ploaia cerne picuri grei pe vechi zidiri
Și-mi aprinde luminița unei amintiri.

...E târziu, e noapte și afară plouă,
Dar de unde-au căzut oare două picături de rouă?

Mi-e sufletul greu

Mi-e sufletul greu
De ape care curg
În clipocit surd
Pe sufletul meu.

Mi-e sufletul greu
De ani și de patimi,
De dor și de lacrimi,
De vreri înfrante,
Cuțit să 'nplante
În cel care-am fost eu.

...Mi-e sufletul greu.

STROPI DIN CASCADA VIETII...

Lumina apropie lucrurile...

Sensul nu e în finalitate; finalitatea nu e în sens...

Ideile cu atât sunt mai adânci, cu cât vin mai de departe de noi: Sunt ca și apele cari se măresc în timpul cursului...

Idealul e conținutul moral al personalității; personalitatea e conținutul spiritual al individualității.

Prin rugăciune culegem adevărul din noi și simțim binele în natură; prin milă culegem binele din natură și simțim adevărul în noi.

De dreptate ți-e permis să treci numai când te duci la dragoste.

„Omul sfințește locul”. Da, dar numai dacă se sfințește întâi pe sine.

Fapta e singurul loc în care se poate păstra binele.

Geniu este înțelepciunea ieșită din marginile minții.

Durerea și bucuria, sunt numai ca să ne simțim pe noi înșine.

Ideea e învelișul cel mai intim al adevărului.

Oare, asceții, devin sfinți, pentru vrednicia lor, ori fiindcă închid în ei vieți cari ar suferi?...

Cu cât ești mai în lumină, cu atât îți pare mai negru întunericul...

În suflet, numai neadâncimile sunt prăpăstioase...

Către infinit, poți porni numai dintr'o izbucnire, și poți continua numai într'un elan.

Resemnarea este patul de odihnă al conștiinței.

Din prietenie se desprind, adesea, cele mai ascuțite așchii, în cari se sângerează sufletul care a îngăduit-o.

Creștinismul este religia vieții; de aceea, el nu îngăduie să trăiești numai pentru a muri.

Destinul este odaia în care luminează flacăra personalității.

Viața e împărțită între retrași și singuratici.

Adevăratele minani ale vieții, sunt în noi, nu în lume.

Moartea e păzitoarea vieții. Pe cine chinuie viața, îl chinuie moartea.

Moartea este singurul lucru care nu se poate da ca dar: Insuși Dumnezeu a dat-o ca pedeapsă.

Tineretea este un elan de curățenie. Unii o confundă cu vigoarea, alții cu nouitatea.

Sufletul nu crează fiindcă nu-l odihnim.

Viața are multe forme dar cea mai frumoasă formă, mi se pare că e tristețea.

Am moștenit firea lui Adam? Dar de ce nu am moștenit și singurătatea lui?

Știi de ce, conștiința stă aproape de singurătate? Fiindcă cea dintâi suntem noi, cea de a doua e începutul nostru.

Unde nu există misticism, nu există virtute.

Virtuțile sunt interpretarea practică a vieții.

Durerea și bucuria nu sunt viață: sunt numai culorile vieții. Fără ele viața nu ar putea fi văzută.

Raiul este armonia dintre perfecțiunea lui Dumnezeu și perfecțiunea omului.

Copiii adesea se uită în soare până li se întunecă vederea...

Voința e dovada lui Dumnezeu în fața conștiinței noastre, că existăm noi; sentimentele sunt dovada lui Dumnezeu în fața conștiinței

noastre, că există lucrurile din lume. Poate pentru aceea sentimentele sunt multe, iar voiața este singură.

Inteligența ne micșorează bucuriile.

Naivitatea e linia care desparte optimismul de melancolie, și credința de scepticism.

Optimismul și pesimismul sunt jocul conștiinții în jurul sufletului. Ele sunt zorile și amurgul vieții.

Viața merită să fie disprețuită într'un singur caz: dacă nu putem coborî pe Dumnezeu în ea.

O singură coborîre din cer, a lui Dumnezeu, ni-e permis s'o cerem: în noi înșine.

Viața e imensă pentru toate sufletele: de aceea e și fatală pentru ele.

Arta este „o iubire continuă între forme și gândire”; religia este „o iubire continuă” între gândire; și infinit.

Arta s'a născut din dragostea sufletului pentru natură; religia, din dragostea lui Dumnezeu pentru suflet.

Melancolia e prefața morții.

Iubirea este singura putere a sufletului, care-l contopește cu viața, prin ea singură.

Arta limpezește și moartea și viața, fiindcă are în ea și din una și din alta.

Arta înseamnă armonie, și armonia înseamnă intuiția esențelor.

Fiecare, atâta viață are în artă, câtă artă are în viață.

Raționaliștii pierd natura în ei; misticii se pierd pe ei în natură.

Viața nu o putem pierde decât în noi.

Tăcerea este o armonie închisă în viață.

Arta este puterea care mută perfecțiunile dintr'un suflet în altul.

Arta este un raport de armonii între suflet și natură; religia este un raport de armonii între suflet și Dumnezeu.

Viața se aude numai ascaltată în iubire.

Creștinismul înlătură durerea, prin dragostea pentru suferință.

Patimile stau numai acolo unde e mai mult trup decât suflet.

Creștinismul nu ne oprește să gândim la trup: ne oprește să gândim la plăcerile trupului și, ne îndeamnă să gândim la durerile lui.

Eroul este o văpaie de suflet țâșnită din morminte.

Geniu este cu atât mai mare, cu cât are în urmă mai multe generații: e ca apa care țâșnește cu atât mai tare, cu cât o apasă mai multe straturi de pământ.

Adevărata durere o simt numai iluminatii: De ei îi arde propria lor flacără...

Extasul este contactul conștiinței cu emoția.

Inspirația este țâșnirea vieții de sub conștiință — către infinit.

Iubirea este milă pasionată pentru oameni, și credință pasionată către Dumnezeu.

Iubirea e pasiune pentru dreptate; credința e pasiune pentru adevăr.

Morala e în afară de noi; — altfel ar distruge-o patimile.

Virtuțile sunt create de conștiință, din formele ideale ale simțirii.

Moartea e cea mai complectă experiență a vieții. E cea mai plină de sens...

În toate ne trebuie talent, — afară de rugăciune.

Talentul este puterea de a trece materiei, ceea ce crează spiritul.

Mulți confundă intimitatea cu sinceritatea. Una ne individualizează, cealaltă ne personalizează.

Când ești sincer cu toată lumea, nu mai poți fi intim cu nimeni.

Inspirația naturală este reflexul inconștientului în conștiință; inspirația divină este reflexia lui Dumnezeu în suflet.

Intre geniu și nebunie există o asemănare:
și'n geniu și'n nebunie, conștiința se scufundă
în sentimente.

Creștinismul adăpostește omul în sine în-
suși, ca să nu-l înnece viața.

Creștinismul a transformat viața în elan,
și elanul în muzică.

Muzica e arta cea mai sublimă: în ea
începe și credința și dragostea — deodată.

În arte e esența vieții; - deuceea aripa
lor bate poala cerului.

Framșele sufletului sunt mai frumoase
ca ale naturii.. Natura nu crează arte..

Prin iubire câștigi pe Dumnezeu; prin
amor te pierzi și pe tine.

Nimeni n'a pierdut lumina coborându-se
în sine.

Creștinismul transformă în fericire, până
și durerea..

Adevărurile din lume le putem vedea nu-
mai la lumina din lăuntrul nostru..

Numai cine poate să se uite pe sine tot-
deauna, poate să nu uite pe semenii lui, nici-
odată.

Ceice trăese în ei, nu simțesc lipsa con-
fortului din afară..

A gândi însemnează a te plimba înlăun-
trul ființii tale.

Sfinții se nasc din ei înșiși..

Vedem viața cu atât mai plină de ea în-
săși, cu cât noi suntem mai plini de viață.

Noi nu vedem nici ce ne arată Dumne-
zeu; Dumnezeu vede și ce ascundem noi.

A fi creștin nu însemnează a corecta viața,
ci a te corecta pe tine.

Viața nu te înalță către tainele ei, ci te
apleacă către tainele tale.

Primul scop al vieții e să nu înceteze de-a
mai fi.

Nostalgia este „simpatia” eticului, pentru
estetic.

Moartea doarme cu conștiința la olaltă..

Noi suntem colaboratorii lui Dumnezeu în
crearea soartei noastre: Noi creem faptele, iar
Dumnezeu le transformă în fericire, sau osândă.

Inspirația este un fulger prin suflet, după
care rămâne tot lumină..

Nici un mormânt nu ne poate păstra morți,
pe veci. Mormintele ne pregătesc pentru înviere.

În noi există numai atâta adevăr, cât pu-
tem exprima în rugăciune..

Trebuie luată viața în serios, fiindcă nu
se mai sfârșește..

Noi totdeauna dorim să cunoaștem Ađe-
vărul. Dar, oare, totdeauna numai din iubirea
noastră pentru Adevăr, ori numai din iubirea
Adevărului, pentru noi?..

Când sufletul simțește bine, Îl simțește și
pe Dumnezeu.

Durerea este un rău primit în viață.

Numai suferința justifică idealul.

Dumnezeu se uită la noi cu aceeaș dra-
goste, cu care noi ne uităm la semenii noștri.

Iubirea este o viață care se cunoaște pe
sine; fericirea este o iubire care cunoaște viața

A crea însemnează a exprima armoniile..

Credința coboară dragostea în viață; spe-
ranța urcă viața în dragoste.

Dela viață până la vis e credința; dela
vis până la împlinire e speranța.

Binele se transformă în durere, numai
când îl alungă sufletul; răul, — numai când îl
primește viața.

Sunt oameni, în al căror suflet, dragostea
nu începe din cauza speranțelor..

Tristețea te depărtează de trup; mânia
te depărtează de suflet.

Cel dintâiu lucru de care s'a asigurat
omul, a fost moartea.

Suferința este suprema luciditate.

Cât este de veche moartea, și încă nu ne-am obișnuit cu ea.

Suferința mărește singurătatea, singurătatea micșorează suferința.

Dașini singuratici sunt cu Dumnezeu; — mulți sunt cu diavolul.

Unii singuratici nu iubesc singurătatea, ci prietenia cu Satana.

Omul câștigă sfințenia prin suferință, fiindcă a pierdut-o prin bucurie...

Melancolia este limita sufletului.

Arta se încheagă din emoțiile cari trec peste cuprinsul sufletului și, ating viața.

Nimic nu te depărtează de lume ca muzica, și de tine, ca iubirea...

Prin muzică simți cât nu poți cunoaște...

Viața o putem pierde prin orice; moartea nu o putem pierde prin nimic.

Numai în tristețe simțim limita ființei noastre...

Dacă moartea n'ar fi tot viață, viața ar fi învins-o.

Dintre toate fenomenele vieții, moartea e cel mai împlinit: în ea nimic nu mai rămâne cum a fost înainte.

Muzica este ecoul iubirii.

Arta e temperament; religia este elan.

Lumea e ecoul vieții; arta e ecoul sufletului.

Moartea și viața se leagă prin suflet și se depărtează prin trup...

Câtă viață ne-a luat moartea și, totuși, nu e mai mare...

Moartea face între suflete, legătura pe care nu o poate face viața...

Numai atâta valoare este în om, câtă lumină are în conștiință.

Suferința este conștiința morții ridicată peste conștiința vieții.

Toată siguranța vieții, ne-o dă moartea; — viața ne dă numai siguranța morții...

Prin moarte intrăm în legătură cu intimitatea noastră.

Oare moartea ia sensul vieții, ori viața ia sensul morții? ..

Când ți-ai pierdut viața, moartea nu mai are nici un sens...

Viața o câștigi numai prin iubire.

Oare corpul nu ni-e dat ca să fim mai siguri că existăm?

Moartea este actul cel mai important al vieții: este supremul argument al existenței...

Moartea ne dă tot ce nu ne dă viața.

Din viață putem trece în moarte despărțindu-ne de corp; din moarte nu mai putem trece în altă parte, fiindcă nu mai avem de ce ne despărți..

Iubirea dă perfecțiunea vieții.

Ți-ai trăi înseamnă a ști că ești.

Deosebirea între știință și credință: Când știi, cunoști adevărul; când crezi, ai adevărul în tine.

Singura virtute care ample viața este iubirea.

Viața cea mai adâncă este aceea care s'ar vrea să existe în toate formele.

Locul cel mai comod și plin de lumină îl putem avea în lăuntrul nostru; iar calea cea mai grea, aceea care se duce spre el.

N'am avea de ce coborî în noi, dacă nu l-am simți pe Dumnezeu, acolo.

Nu există ispită mai mare ca aceea care te cheamă în tine...

Nimic nu-i mai tragic și mai măreț ca destinul.

Mai bine trăim noi în pustiu, decât să trăiască pustiu în noi: E dictonul tăcut, dar realizat, al asceților.

Nici un gând nu-i mângâietor ca gândul morții, dacă ești împăcat cu viața: — Numai prin moarte putem ajunge la nesfârșirea vieții...

Moartea este suprema speranță a disperaților...

Astrele luminează numai apropiindu-se de pământ; sufletele, numai depărtându-se..

Arta este măestria de-a comunica cu intimitatea naturii, prin esența vieții.

Viața se simte pe sine, numai în iubire...

Nu putem fi decât ceace ne face creștinismul.

Arta reflectează spațiul sufletului în viață; religia reflectează ființa vieții în suflet.

Nu prin conștiință găsim adevărul, dar prin ea îl păstrăm în noi.

Nostalgia se poate exprima numai în artă; --- în religie, numai speranțele...

Artele sunt frumoase, fiindcă sunt copii minunilor: ai sufletului și ai naturii.

Ideea este presiunea vieții pe suflet; temperamentul este presiunea corpului pe suflet.

Patimile sunt drumurile, prin cari intră fatalitatea în viață, și iese viața din suflet.

Natura își ține legile ascunse în nepăsarea omului.

Tăria trupului duce tot așu de ușor la păcat, ca și slăbiciunea sufletului...

Unii oameni dau formă religiei după viață; alții, dau formă vieții, după religie.

Viața o poți cunoaște, suferind: — În suferință e luciditate, și în luciditate e suferință.

Suferința trebuie numai suportată, nu și căutată.

Conștiința este locul cel mai adânc din viața noastră.

Nimic nu-ți ajută să te simțezi, ca melancolia.

Viața e atât de unică, încât nu-și poate lăsa înlocuitor.

Din viață nu știm ce e moartea; oare din moarte vom ști ce-i viața?...

După despărțirea sufletului de corp, nu vom mai avea lacrimi!?!...

Moartea e totdeauna în noi, însă o acoperim cu viața..

Desimiștii sunt oameni cari se intristează simțindu-se pe ei și simțind existența... — Ei nu pot suporta simțirea.

Desimismul este tristețea care te cuprinde când simți că există tu; melancolia este tristețea care te cuprinde când simți că există moartea.

Melancolia este virtutea de a simți profund, — până la întristare.

Crucea este semnul tuturor renunțărilor și, al unei singure speranțe.

Renunțarea nu-i nici jertfă, nici speranță.

Gh. Moșiu

GENERATIA 1926

Note pe marginea polemicei Z. Stancu—M. Eliade
de FLOREA OSTROV

În 1925—26, era o atmosferă de acalmie, de vlăguire a valorilor creatoare ale culturii românești. Tânăra cultură românească trăia încă în tiparele operii lui Eminescu, Maiorescu, Caragiale. În această atmosferă de moarte și inaniție apare generația revoluționară de cărturari tineri cunoscută sub numele de generația 1926 sau generația Criterion. Se răsfrâțiseră tinerii împotriva formelor și formulelor sub a cărui stea dăinuia agonizând cultura românească pe care nu ne-o putem revendica drept patrimoniu propriu al specificității neamului acestuia. Erau, cum toată orânduirea socială, politică, juridică și economică a țării, înormutate culturilor mai vechi, odată cu valul furiei de occidentalizare. Cultura românească era comotoiurul culturilor apusene (mai era atunci cultură?). Tinerii cărturari voiau înnoiri, prefaceri, răsturnări. Li innăbușea mediul de moarte din care ieșiseră. Generația veche ancorase definitiv într'un fel de viață. Tinerii porneau dela o primenire spirituală, dădeau noi formule și concepții spirituale. Li se cerea constructivism. Aici se termină actul întâi, numit „revoluționarism”.

Spiritele s'au mulcomit. A rămas, doar, gălăgia de tam-tam și sacerdotala auto-tămăiere și auto-lansare a „generației”. Comunitatea biologică în timp a fost luată drept criteriu și armă de luptă împotriva pasivității vechii generații. La noi a fost prima valorificare practică a ideii de generație. „Generația” a fost irumperea gălăgioasă și nerăbdătoare a tineretului doritor de a fi cunoscut valorativ. Aici sfârșește actul doi al marei parodii „Generația 1926”. „Actul autenticității”.

Suntem în leatul dela Hristos 1936. Generația tace, lucrează, tipărește și se laudă reciproc și amical prin toate redacțiile. Zaharia Stancu, membru al „Generației”, fondatorul neuitatei „Azi” privește după 10 ani, munca și roadele generației sale revoluționare. Cuvinte de foc și adevăr dăltuiește condeii său. Cuvinte ce rup zăbranicul în a cărui umbră „generația” lor aranjează socotelile. „Pentru fiecare gen generație mea numără zece de reformatori. Băieții se plâneau de editori. Și-au pornit asaltul asupra lor. Editorii au cedat”. „Critica literară a rămas tot recenzie amicală, tot notiță veninoasă. Generația mea n'a dat niciun critic cu condei cinstit și cu o nouă concepție despre artă”. „Zece ani au fost suficienți s'o sfărâme în pulbere. De ce ne-am mândri afirmând,

cum văd mereu că o fac unii colegi de presă că această pulbere e de aur? Să fim sinceri. Pulberea generației mele e pulbere simplă, ca oricare alta”. („Generația în pulbere”. Floarea de foc. 3 Mai 1936).

„Generația” se supără, se apără, suduie. Cine îndrăznește să se îndoiască de opera pozitivă a „generației”? „Capacitate de muncă, inteligență, puteri creatoare, originalitate — camarazii noștri au dovedit că au în toate ramurile de activitate unde au început să lucreze”. „Nu înțeleg deloc cum poate fi numita sterilă și pulverizată o generație care a primenit toate disciplinele, a demască improvizația și semidoctismul înaintașilor, a făcut lucrări care, calitativ, sunt incontestabil superioare creațiilor înaintașilor. Astăzi stă în pulbere (d. Haig Acterian N. n.) Cum stăm de-alfel toți, iubite d-le Stanciu, toți aceia care n'am pupat mâna Popeștilor. Dar este o pulbere de care nu ne este rușine”. Condeii atât de prețuit de noi al lui Mircea Eliade a răspuns în numele „generației” insultate care „deabia încep să-și cucească pozițiile” și „este acum destul de ocupată cu treburile ei ca să mai citească obiecțiile ce i se aduc”. (Mircea Eliade. Generația în pulbere. Vremea 24 Mai 1936). Parcă împotriva acestei ocupații cu treburi se ridicase această generație în 1926. Generația înaintașă era și ea prea ocupată „cu treburile ei”. Nu se plâneau, în 1926 „generaționistii” de lipsă de înțelegere, de recunoaștere și de sprijin? E riscat să pornești frondă împotriva unei generații mai bătrâne căci riști a-i deveni aidoma la vârsta ei.

Condeii lui Zaharia Stancu deveni bici plesnind cu cuvinte usturătoare „generația” ce se apăra așa de laș. „Da. Generația e ocupată: cu conferințele, cu inspectarea cinematografulor și a localurilor de noapte, cu supraveghierea vămilor cu incasarea salariilor și diurnelor, etc.” „a introduce în proza românească procedeele lui Marcel Proust, Joyce sau Aldous Huxley înseamnă a înnoi tehnica, a introduce altă viziune?... „Dacă d. Mircea Eliade ar dori continuarea discuției, i-am putea arăta, de aici din „Zarea cafenelei”, că stau „în pulbere”, și încă într'o pulbere foarte comodă, doar cei ce-au pupat nu numai „mâna Popeștilor”. (Zaharia Stanciu: Generația în pulbere și cu ochelari savanți, Floarea de foc. 28 Mai 1937). Aici se sfârșește actul trei a acestei piese ce cuprinde o generație biologică, a cărei deviză e self-help-ul.

E dat fiecărei generații ca, sub o formă mai vehementă sau mai blândă, să se răzvrătească împotriva operilor înaintașilor. Este o vârstă anumită și specifică, comună fiecărei generații, de răsturnare și de negare violentă și intransigentă a tot ce există. Este o perioadă de negare

care dă puteri și încredere în sine generației întregi și fiecărui membru al ei, arătându-i ce are de făcut. Tineretea și dăinuirea unei culturi este asigurată atâta vreme cât se ivesc generații negătoare. Tineretului îi e dat să regenereze și să ducă mereu înainte flamura unei culturi. Se ivesc însă vremuri când nouile generații nu opun nicio împotrivire vechilor tipare cărora li se adaptează de minune. E sfârșitul unei culturi.

Cultura românească — există? — a cunoscut anume generații dela războiu încoace. Indeosebi generațiile de după 1926 au fost propovăduitoarele cuvântului de negare, Părintele spiritual al negativismului românesc, unicul Camil Petrescu, a fost exagerat în chip și fel (Eug. Ionescu și M. Ilovici). S'au pornit șarje susținute împotriva a tot ce e bătrân. S'a recunoscut sărăcia culturii românești. S'a recunoscut improvizația și disparitatea formulelor străine (gândirismul) și, azi, tot ce avem mai bun a fost dat tot de adăparea dela izvoarele străine. Ce avem azi propriu, al nostru, românesc? Trilogia lui Eminescu de Cezar Petrescu, Lucian Blaga și Tudor Arghezi. Iată la ce se reduce contribuția generațiilor trăinde după războiu.

Generația 1926 a împământenit câteva formule străine de ultima oră, și s'a înecat în aceleași mări moarte ale rămănerii într'un tipar și un clișeu. Aceasta înseamnă „autenticitate” și tip de „om nou”.

„Generația care va schimba fața culturii românești, cu toată enervarea d-lui Mircea Eliade

nu e generația „Criterion”. Ea nu s'a ivit încă. Va trebui însă să vie și va fi o generație dâră, tăcută, aspră. Această generație va lua totul dela început, cu o muncă țărănească, încăpățanată și necurmată” (Z. Stancu. Floarea de foc. 28 Mai 1936).

N'a venit această generație. Și nici nu va veni. Nu va veni atâta timp cât preocupările tineretului sunt înstrăinate muncii. Orientarea spre politică a tineretului de azi nu prevestește viitor de aur culturii românești. Dovada o veți avea punând în cumpănă interesul dat unui match de football sau box, unui meeting aviatic sau unei întruniri politice și interesul dat unui spectacol de operă, unei biblioteci, unei serii de poezie sau unei reviste. E simptomatic faptul întristător al imputinării revistelor literare tineresti. Câți tineri mai scot reviste pe cuprinsul celor 300.000 km² ai Țării Românești? Câți tineri mai cetesc o revistă literară, de filosofie sau știință? Câți tineri mai cetesc o carte bună, o carte de probleme spirituale? Răspundeți acestor întrebări și vă veți întrista de soarta „culturii românești”. Priviți în juru-vă și vă veți îndoi de prevestirile optimiste ale pseudoculților noștri politici.

Lăsați tineretul să migălească și să zăbovească îndelung de-asupra unor pagini de gânduri și suflet; lăsați-l să se răsvrătească împotriva formulelor de artă. Și bucurați-vă atât timp cât mai are puterea de a sumeți cuvânt de tăgadă — tâlc de vreme bună și roade îmbelșugate.

Florea Ostrov

Epigrame

Lui Al. O. Teodorescu, care după volumul „Mici satisfacții” a mai publicat o carte plină de humor: „Un porc de Câne” pe coperta căreia se află chipul autorului.

Am și eu o satisfacție
La ureche ți-o pot spune:
De un volum ți-am văzut chipul
Sub care-i scris: un porc de câne.

Poetul Camil Baltazar, fost bărbier pe vremuri, a publicat un volum de poezii: „Reîntoarcerea poetului la uneltele sale”.

Ilustrul nostru modernist
Ne-a lămurit al său mister:
La bărbierit a fost artist,
Și'n literatură... bărbier.

A apărut voluminoasa carte: „Codul muncii”.

S'a terminat cu trândăvia
Spusei, făcându-mi semnul crucii,

Văzui, mai ieri, voluminos și'n piele
Intr'o vitrină.. *Codul muncii.*

Dlui Mardan.

Un monument am să-i durez,
Umbrat de cel mai falnic nuc,
Iar ca simbol am să așez
Nu pe Mardan, ci un... trabuc.

Prietenului Gh. Moșiu autorul unor frumoase poezii și a cugetărilor „Stropi din cascada vieții”.

Atâția stropi au picurat
Că lac făcură; prin urmare
Succesul tău de literat
S'a înecat în el se pare.

Unui tânăr poet care și-a dedicat volumul de poezii logodnicei sale

De-ți va citi volumul, fata,
Vei fi silit să-ți cauți alta.

M. MUNTEANU

Insăilări pe marginea sinuciderii

de I. V. RACEA

o perversă înclinare spre fantastic ne determină să abordăm această tenebroasă chestiune, ci greșita concepție asupra sinuciderii.

Stranie și fermecătoare în acelaș timp, pasionantă și odioasă, sinuciderea apare astăzi ca un leit-motiv și un o-

mega al tuturor aspirațiilor umane. E naiv însă să credem că sinuciderea este o modă sau o atitudine în fața vieții; ea e ceva mai mult: un fenomen. Un fenomen social bizar dacă vreți, într'o epocă în care omul a dărâmat idoli și pe Dumnezeu și a cucerit natura fără însă a se fi cucerit pe sine. Ori poate tocmai aici stă explicația: omul, avid de cuceriri, se neglijează pe sine și în clipa când vrea să facă cunoștință cu sine, nu se mai recunoaște și singura conciliere pe care o întrevede, este dincolo de mormânt. Aceasta însă ar fi o explicație prea empirică și prea sentimentală, iar dacă totuși constituie o explicație, cert este că nu e singura și am comite o aberație dacă am enunța sentențios că aceasta este singura cauză eficientă.

În ultimul timp s'a ajuns a se stabili un tip al sinucigașului, iar un bun psihiatru poate spune cu certitudine că individul cutare va muri sinucis.

Se comite o eroare grosolană — chiar și de cei ce n'ar avea dreptul la aceasta — când se atribuie sinuciderea dragostei sau mizeriei. A admite că bunăoară dragostea este o cauză a sinuciderii, s'ar ajunge la concluzia bizară că toți cei desamăgiți în iubire trebuie să se sinucidă. Poate altceva vor să spună cei cari deobicei atribuie sinuciderea dragostei sau mizeriei, confundând un domeniu atât de subtil cu borcanele unei băcănii. Trebuie să se facă odată distincție între sinuciderea ca atare și între o situație sau o stare emotivă, care poate cel mult să contribuie, dar nu să determine o sinucidere. Trebuie precizat că dacă cineva se sinucide în clipa când era îndrăgostit este mai mult o coincidență, de multe ori o simplă întâmplare. Nu este mai puțin adevărat că și un eveniment oarecare poate avea o înrăurire asupra individului, pentru că orice s'ar spune, actele și gesturile noastre sunt în mare parte reflexul unei stări emotive. Nu este defect dupăcum nu poate fi o calitate, din moment ce e o stare naturală și nimeni și nimic nu poate extirpa sentimentul din om. Astfel între Racine, despre care se spune că a murit pentru că Ludovic XIV l-a privit odată aspru și între un tâlhar care în timp ce ispășește cu resemnare osânda

ticluște loviturile pe care să le dea la evadare, este incontestabil o deosebire.

Aceasta a făcut pe medici și pe psihologi să separe pe muritori în două categorii: normali și anormali. Firește, noțiunile sunt elastice și destul de echivoce, dar nu lipsite de un substrat de realitate. Dacă însă în știință aceste două categorii de indivizi se pot separa și studia aparte, în câte un capitol, în viață chestiunea este ceva mai delicată, deoarece anormalii nu sunt și nu pot fi separați de cei normali — natural, exceptându-se cazurile grave de nebunie, etc.

Odată constatat că indivizii, normali și anormali, trăiesc împreună, întrețin relațiuni sociale permanente, o altă constatare își face loc: indivizii anormali n'au fost totdeauna așa, iar cei anormali pot deasemeni să devină normali. Meritul științei nu este atât de a constata o stare de fapt, ci a determina cauzele eficiente și a găsi remediile.

Cum noi ne am propus să abordăm problema sinuciderii, vom privi chestiunea din latura care ne interesează. Durkheim și discipolul său Halbwachs, atribuie sinuciderea unei cauze sociale, insistând în special asupra integrării sociale. Achille Delmas, reputatul medic legist, face numeroase rezerve în această privință, admitând doar că migrațiunea deși nu produce desechilibrați, cum susține Durkheim, constituie totuș o stare medie între normal și patologic, o categorie de indivizi anormali, fără a fi bolnavi, cum ar fi ciclotimicii, termen care cuprinde pe așa numiții anxioși, pesimiști, disperați, desesperados din Spania, dar tot Achille Delmas nu are curajul să-l contrazică în mod categoric.

Sinuciderea, susține Delmas, este un caz patologic. Sinucigașii deci sunt desechilibrați, oameni anormali. Durkheim nu susține altceva în fond, ci trece direct la cauza eficientă, cauza anormalității, care duce la sinucidere, anormalitatea nefiind decât o consecință a unor alte cauze și Durkheim găsește cauza anormalității în integrare, sau mai precis în lipsa de integrare socială. Prin integrare el înțelege gradul conformității individului cu regulile, credințele, tradițiile și disciplinele tuturor ordinilor, impuse membrilor lor prin mediul social. Cum în țara noastră numărul sinuciderilor crește pe zi ce trece, iar prin exodul dela țară spre oraș, care continuă vertiginos și care îngroașe rândurile de clasificațiilor cari nu se pot integra în noul mediu și nu se pot nici reintegra în cel părăsit, din care s'au rupt pentru totdeauna — integrarea socială începe să devină o himeră, aceasta constituie o extrem de importantă problemă.

Am spus că sinucigașul e un om anormal. Nu însă orice anormalitate duce la sinucidere. Sunt două cazuri cari duc la sinucidere:

ciclotimia (dispoziția alternativă de deprimare și de excitare) și hiperemotivitatea.

Ciclotimia are două manifestări, două aspecte diametral opuse: deprimarea și excitarea. Ciclotimicii sunt instabili. În stare de deprimare ei sunt minaji de deficiența și dificultatea activității lor, tind spre simplificarea vieții și se refugiază în abstinență; sunt săraci în proiecte, leneși în inițiative, incapabili de a lua o hotărâre și fricoși de răspundere. În starea de excitare ei sunt exact contrari: totul li se pare lesnicios, nu se mulțumesc cu ce sunt și ce au și vor tot mai mult. Dacă în momentele de deprimare păcătuiesc prin abstinență și pasivitate, în cele de excitare păcătuiesc prin exces.

Deprimarea are trei faze: neliniște, tristețe și iritare, într'un cuvânt melancolie. Un deprimat are izbucniri de revoltă, crize de nervi, uneori teribile, au momente de chin și de desnădejde, când mute sub masca unei sobre resemnări, când tumultuoase și explosive.

Neliniștea merge alături de tristețe și se caracterizează prin mai puține variații și izbucniri. În această stare sunt epoci de acalmie, de destindere, de excitare chiar, dar în cea mai mare măsură acalmia sau excitația devine depresiune. Neliniștii sunt obsedați de moarte, îi amuză lucrurile macabre, au un gust morbid sau de depravare artistică și-i ademeneste sinuciderea.

Tristețea îi urmărește și-i cuprinde pe deprimati mai ales când sunt singuri. În fața de neliniște au loc treceri subite dela depresiune la excitare, apoi dela melancolie la enervare. Ei fug de singurătate, caută tovarășia oamenilor care-i interesează sau îi amuză. Când aceasta le reușește, acești sobri, taciturni și absenți sunt cuprinși deodată de pofta de a se irosi, de a se consuma dintr'odată, într'un efort uriaș, cu entuziasm și febrilitate și în contrast absolut cu felul lor obicinuit de a fi. Li apucă adeseori dorul de de ducă. Mimica lor e istovită, umilă, iar după câțva timp — o oră sau două — îi vezi antrenati într'o conversație scilpitoare, de o jovialitate desăvârșită. Devin apoi tot triști, desgustați, posaci. În această stare au o mare capacitate de eforturi intelectuale și caută să se manifesteze, prin artă sau în orice fel. Toți sunt noctambuli. Când se culcă le e greu să uite de ei și de cele înconjurătoare — condițiunea somnului — și în așteptare sunt cuprinși de tristețe și enervare, care provoacă insomnia nervoasă. Dacă sunt sculați după ce au dormit, e o adevărată dramă până adorm din nou. Mulți din ei devin toxicomani — fumatul excesiv e tot o toxicomanie. Toxicomania e un mijloc de a grăbi moartea și e foarte frecventă. Când un student, o demi-mondenă sau o vedetă moare fără a se ști dacă e accident

sau moarte voluntară, e sigur că ne găsim în fața unui deprimat care a luat o doză excesivă. Scriitorul suprarealist Jaques Vaché a fost găsit mort într'o cameră de hotel, ucis prin abuz de opium. Și tocmai el scrisese: „Il n'y a pas raison de vivre, mais il n'y a pas non plus raison de mourir... la seule facon qui nous est laissé de témoigner notre dèdain c'est de l'accepter...“ Și cu tot stoicismul său...

Enervarea se prezintă ca o tensiune permanentă și explodează cu o violență variabilă. Are un substrat de ură.

În concluzie ciclotimicii sunt sinucigași. Pudoarea, teama de a nu fi înțeleși, timiditatea sau sentimentul inutilității, îi face să se închidă în ei înșiși. Sunt unii cari au nevoie să se exteriorizeze și nu e nimic mai mișcător decât confesiunile unor astfel de oameni, când cred că pot fi înțeleși. Cei cari au inspirația și tehnica, se servesc de artă și literatură. De aici jurnale intime și confesiuni. Aceste stări sufletești care se accentuează cu vârsta și sfârșesc, prin a impune o filosofie sobră și descurajantă, de renunțare și pesimism, duc la renunțare și la dorința morții. Pentru ași găsi refugiu recurg la toxicomanie. Ei seamănă toți, indiferent de clasă socială. Când unul din ei se sinucide, se spune: „L-am văzut eri și nu avea nimic aparte“ sau: „n'a survenit nimic nou în viața lui“ și când se caută un motiv plauzibil, el e o bagatelă, dar adevărata cauză este deprimarea. În faza de melancolie o turburare extremă, în starea de neliniște starea continuă de grije, împing la actul fatal.

Sinuciderea poate proveni și din hiperemotivitate, care uneori se asociază la ciclotimie. Ea se caracterizează prin disproporția dintre faptul cauzal și emoția consecință. Cel mai mic incident produce turburări, el e multiplicat și repetat. În fața unui eveniment mai important, capabil să-i răstoarne viața, ori să atragă un dezastru material ori moral, hiperemotivii devin mâniași, oboșiți, fricoși; adeseori vin și paroxisme: furie, disperare și agitație anxioasă. Ultimele două paroxisme pot duce la sinucidere și chiar la omucid. Hiperemotivii sunt generoși, capabili de sacrificiu și simt nevoia de a-și lega viața de o ființă — om sau animal iubit. Această afecțiune poate să apară sub două forme: ca o aviditate, ființa iubită fiind socotită ca făcând parte din sine, ca o necesitate de a iubi și uneori ca o aviditate, ca o necesitate de a se devota, de a fi iubit de cineva. Prima apără, a doua împinge la sinucidere. Toți sinucigașii aceștia sunt blânzi, buni și afectuoși.

Hiperemotivitatea, dă cu timpul, în ciclotimie, dacă nu intervine la timp terapeutică.

Sinuciderea provine din izolare și duce la izolare, o crudă izolare, ireversibilă și fără apel.

PICTORII ROMÂNII ARĂDANI

de
TEODOR T. ȚIUCRA

Se vorbește adeseori de rolul important al unei expoziții colective a pictorilor români din Arad, și nici astăzi nu e inutil de-a menționa necesitatea acestei organizări a plasticei naționale în orașul nostru. Pictura românească de aici, ar câștiga astfel un interes considerabil, atât din punct de vedere moral cât și material.

Scopul unor asemenea manifestări, nu este numai acela de-a urmări cu discernământ dezvoltarea spirituală a unui grup local de artiști, ci și acela, de-a culege elementele caracteristice, dintre care, cu timpul și selecționarea necesară, Muzeul Palatului Cultural, ar putea alege cu mai multă siguranță, numărul și calitatea noilor achiziții.

O astfel de normă, ar pune capăt intervențiilor inoportune, care de cele mai multe ori se fac fără o cunoaștere suficientă în materie de artă, și de persoane cu totul străine de importanța muzeografică a unei lucrări plastice.

Se va mai da în chipul acesta, locul cuvenit fiecărui artist de seamă, fără a ne mai pierde în enumerarea unui șir de individualități și de opere diverse, care ar risca să transforme colecțiile muzeului nostru, într'un simplu reperoriu de obiecte *intime* sau *particulare*.

Dacă o expoziție colectivă de pictură se face pentru a da vedere în ansamblu a unui grup determinat de artiști, a unei școli sau epoci, și prezintă deci o importanță atât de mare pentru, selecționarea morală a producțiilor de artă pare natural și util, de-a o anticipa publicului cu o prefață sau introducere, care ar fi într'o măsură oarecare, însăși activitatea acelor care ar reprezenta-o.

Printre cei activi și cunoscuți dela Palat, vom cita pe pictorii: *Cornel Minișan, Marcel Olinescu, Iulian Toader, Florian Mureșan, Petru Feier și N. Chiriloviciu*, definind în măsura posibilității și a cunoștințelor, câteva părți fizionomice a talentului lor.

Naturalist prin excelență, **Minișan**, nu scapă nimic din finețea bogățiilor naturii. De altfel, nici culoarea, nici linia, nici distribuția efectului, inerente unei compoziții ordonate, nu lipsesc în lucrările sale.

Călător neobosit în căutarea subiectelor și a pitorescului, arta lui Minișan exprimă o infinită suptetă plastică, un colorit limpede și armonios. Din gama elegantă de culori, remarcăm îndeosebi

tonurile de umbră, calde sau catifelate, unde ochiul se odihnește cu plăcere, după atâtea peisagii insorite, dar scumpe autorului. Ea devine lirică și se transformă în variațiuni ușoare, subordonate cu știință culorii predominante. Arta lui Minișan se deosebește de a celorlalți, prin interpretarea și materia ei, căci pe lângă o tehnică cunoscută și sigură, a mai are și o parte de sensibilitate și adevăr; de altfel pânzele sale ne confirmă cu prisosință temperamentul poetic, originalitatea și forța de creațiune, de a căror valoare ne-am încredințat de atâtea ori. Ele transcriu cu o forță uimitoare, cu o voință neobosită, aspectele solului floarea și fructul, izvorul cristalin și marea pierdută într'un orizont argintiu sau înfocat.

Flori

C. Minișan

Sunt pictori despre care credem, chiar admirându-i, că ar putea să creeze și altceva tot așa de bine; în fața lui Minișan însă, nimeni nu s'ar putea gândi, că el poate realiza un ideal diferit. Poate pentru unii lucrul acesta pare o inferioritate; eu cred însă, că tocmai aci trebuie căutat principiul forței creatoare și secretul simțului său grandios.

Olinescu, e mai tânăr și nervos. Întâi este pictor, căci are sensul formei, a desenului incisiv, a compoziției armonioase. Nu numai că Olinescu are acest merit, dar el pune calitățile sale în serviciul unei sensibilități inteligente, a cărei imagine se spațializează, luând forma sculpturală determinată în spirit și materie. Acuarela peisajul sau busturile, toate sunt probe vivante, care ne pun în fața unui realism personal alui Olinescu, care nu se lasă înlăturat de ținta sa, nici prin gustul narativ, nici prin acela al pitorescului.

El știe că arta clasică a ajuns la ultimul ei termen de viață și că nu mai are deci, nimic de

răvniț sau de cucerit. Olinescu știe că de acum trebuie să tindă spre un umanism mai nou sau mai tinăr, a cărui forme păstrează numai ritmul

Portret

M. Olinescu

primordial și suprinzător al vieții. Olinescu știe deasemenea, că în astfel de condițiuni trebuie să caute o artă liberă, care se naște sub ochii noștri. Artă lui se transformă pentru ca să ia forme noi și să se adapteze altor legi. Limbajul său coloristic este însoțit de un repertoriu bogat de subiecte, spicuite cu grijă și hotărâre, din complexul vast al naturii. Toamna cu frunzele ei galbene și obosite, vara cu lumina ei ascuțită, cerul pal sau

Peisaj

M. Olinescu

voios, lucrurile instalate într'un spațiu elegant și precis, lumina și umbra într'o culoare fragedă și vie, materia și omul determinate într'un desen savant, se înșiră pentru noi într'o iconografie expresivă, ce degajă aceasta notă a momentului, caracteristică lucrărilor lui Olinescu.

Pretutindeni aceeaș notă degajată, neliniștită,

ce se frământă pentru a lua o formă definitivă în busturile lui Olinescu și o compoziție mai precisă pe pânzele lui. Artistul tinde la esențial fără ca să cadă în abstracție, căci pentru a traduce ideile și sentimentele sale, el nu uită niciodată că este pictor.

Toader, mi-e cunoscut de multă vreme. Artă lui este simplă, vie și adevărată. Stilul ei va avea prin urmare simplitatea și clarețea principiului. Ea are drept normă de a fi sinceră și drept obligație de a fi veridică. Prima sa condiție este de a fi familiară, naturală și fizionomică; ea rezultă dintr'un ansamblu minunat de calități morale: naivitate, voință răbdătoare și iscusință. Dar iată lucrările. Cele religioase se relevă cu mult interes. Influența teatrului religios asupra acestor compoziții, are un rol ce nu poate fi neglijat. Artistul nu numai că a executat scenele concepute de Biblie sau Evanghelie, dar are meritul de a le fi îmbogățit cu imagini noi și variate. Inovațiunile iconografice din compozițiile religioase, se împreună riguros unele cu altele, pentru a arăta expresia morală a figurilor, gestul și atitudinea lor. Dar verva lui Toader, se manifestă mai ales în interpretările de ordin pitoresc, ca acelea din peisagiile sale pictate sau pastelate.

Acuarela, este tratată într'o factură ușoară și expresivă. Ea ne îndreaptă spre o față nouă a sensibilității maestrului. Aci, natura ia un ritm mai delicat. Viața nu mai are aceeaș aparență ca'n lucrările în ulei sau pastel. Conturul se atenuază și culorile dispar în tonuri savante. Compozițiile în ulei sunt peisagii sau efigii familiare, naturi moarte, flori, animale.

Dacă subiectul și materia sunt prea subordonate preocupărilor de efect, ele reprezintă termenul unei senzații juste și personale, fiind convingătoare și expresive. Ele ne arată tot ce trebuie să cunoaștem din artă lui Toader, și deci destul ca s'o iubim, s'o stimăm și s'o'nțelegem. Găsim în ea o bunătate de suflet, o cordilitate pentru real, care dau tablourilor sale, o valoare deosebită de aceea, pe care lucrurile par s'o aibă acolo unde sunt. De aci nu ideal, neîndoișor pentru cine-l poate sesiza și foarte atrăgător pentru cine-l știe prețui.

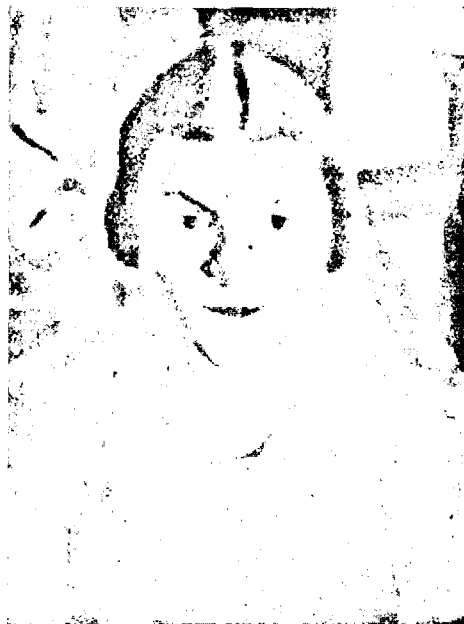
Modest prin firea lui, și fără să ne fi dat poate măsura exactă a puterilor sale, **Mureșan**, trăește izolat de societatea celor febrili, și astfel, de entuziasmul ce antrenează forțele creatoare de artă. Deși procedeul dominează asupra spiritului și tumultul de tonalități asupra valorilor armonioase, lucrările sale actuale sunt instructive, cu o putere de expresiune și un clasicism, care nu exclude însă originalitatea; dar mai înainte de-a fi picturale, ele sunt narative și grafice.

Cunoscut în materie de artă bisericească Mureșan ne surprinde prin delicatețea lui. Aci însă, el lasă cuvântul lui Toader, sau îl urmărește de aproape. Artă lui, este minuțioasă și calmă — așa cum e mai proprie felului său de a fi. Opera se naște aci din contemplarea zilnică și religioasă a naturii, la imboldul unui suflet serios, neobo-

sit, simplu și chibzuit; ea este impregnată de acest caracter de convingere și sinceritate, semnul operilor trainice, care adaugă o parte morală frumuseții plastice și pitorești.

Cel mai tânăr dintre toți e pictorul **Feier**. El nu e suficient cunoscut la noi, dar merită să fie apreciat mai mult.

Crescut din copilărie în fața orizonturilor

Portret

P. Feier

mari, în mijlocul naturii, într'un mediu familiar modest, simplu și pur, viața și educația sa morală, par să fi fost particular de intense. Vedem deci că privirile sale de artist, s'au trezit întâi în armonia livezilor și a pădurilor, din satul natal, care a lăsat în arta lui, o urmă profundă și caracteristică. Pe de altă parte, dacă găsim o tră-

Compoziție

P. Feier

sătură de sentiment melancolic în lucrările lui Feier, aceasta se datorește numai împrejurărilor sociale, în care tânărul artist și-a format cariera, după moartea părinților săi.

Arta lui Feier este decorativă și se pretează mai bine suprafețelor mari. Ea a ajuns la o fază hotărâtă de dezvoltare; la o maturitate, în care elementele de compoziție, corespund elementelor intelectuale, căci în pânzele expuse, artistul unește sensul decorativ cu acela al valorii subiectului, îndreptându-se în același timp, spre o artă nouă, personală în culoare și formă, dar mai ales conformă exigențelor estetice contemporane. Lumina e opacă și calmă. În căutarea unei game de culori armonioase, el și-a format o paletă unică, din care a luat și pe acest cărămiziu-închis, ce-l vedem în toamnele și compozițiile sale, unde întârește și mai mult poezia mistică a liniei stilizate, în care figurile sunt construite cu inteligență și sensibilitate.

Plecat pe drumul spinos al independenței, cu talismanul calităților sale naturale și prodige, Feier, nu va întârzia să ajungă și să merite locul cuvenit.

Chirilovicia, aduce în lucrările sale, o natură fină și sensibilă, de caracter local, pe care o variază diferit, după inspirația sa curioasă și demnă de atenția publicului.

Preocupat cu grijă, de problema luminii și umbrei, îl vedem de mult ori neliniștit în peisagiile lui, interpretate cu puțin manierism, care nu lipsește însă, de o personalitate caracteristică. Prin sinceritatea lor, lucrările lui Chiriloviciu, constituie pentru noi, documente prețioase, înaintea căror trebuie să ne oprim. Nu le putem contesta acest sentiment singular și mișcător, provenit dintr'o poezie a sufletului sau a vremii; poet familiar și pastoral, el nu se 'ndoește să persevereze într'o artă bogată și rafinată de culori și nuanțe. Plinaier-ul său deplin, precum și factura lejeră a compozițiilor, sunt confidențe sigure și demne a puterii sale coloristice și inventive, care-l vor clasa cu competență, între cei mai buni din generația sa.

Inainte de-a termina acest studiu, țin să exprim regretul meu, de-a nu putea vorbi decât despre aceia a căror activitate o cunosc mai de aproape, și de-a fi fost poate incomplet prin lipsa câtorva lucrări originale, care n'au putut însă să-mi parvină, din împrejurări ce nu pot motiva aci.

O estetică a sportului românesc

Un match de football merită să fie văzut numai într'un singur caz: când urmărește realizarea unei estetici, învederarea unui joc frumos și elegant, adică tehnică. Sportul e mai puțin concurență, întrecere, luptă pentru supremație și mai mult o estetică. Nu rezultatul numeric este a se căuta. Scopul este altul: reluarea unei estetici, a spectaculosului.

O adevărată incantație sufletească urmărește spectatorul. Este adevărat că pe lângă această emoție artistică mai este și revărsarea aceea personală de energie, rezultată din participarea integrală, prin privire, la match. Dar în fața unei opere de artă nu-ți trădezi emoția profundă ce ți-o pricinuește? Bineînțeles această exterioritate a emoției diferă dela individ la individ, fiind determinată de temperament.

Sportul este o artă și o estetică asemeni coreografiei. Bineînțeles nu poate fi armonizat și simetrizat în desfășurare asemeni dansului. Dansul e muzică și poezie. Ritmarea mișcărilor scoate acele minunate și savurate efecte artistice. Sportul arar se poate ridica la culmi de-o asemeni artă. Prin însăși natura sa se referă marilor perfecțiuni artistice. E o artă impură. Dansul este acel ce face trecerea dela artele pure, superioare la artele impure, inferioare. Elementul caracteristic care diferențiază unele de altele este: dănuirea. Artele pure sunt oarecum sensibilitate statizată. Celelalte sunt sensibilitate dinamizată, prin urmare un pisc de perfecțiune odată atins se consumă prin însăși actul realizării. Trebuie mereu reeditată, prin strădania subiectului artist, spre deosebire de o pictură care rămâne, putând fi privită și savurată oricând. Sportul ca o artă se consumă prin realizare.

Sportul este o arta a mulțimilor, în sensul că urmărește polarizarea interesului marilor mulțimi. Ori tocmai aci rezidă un neajuns însemnat: trebuie să fie o artă pe măsura puterii de înțelegere a mulțimilor spectatoare. N'ați constatat că marile echipe, a căror joc de o eleganță și frumusețe desăvârșită scoate maximum de spectaculos, n'au priză asupra mulțimilor? E caz identic cu a filmelor bune, cu al cărților grele sau cu a expozițiilor de pictură. Și din această îngrămădire a efectelor de frumos se naște greșita tălmăcire a înțelesului înalt a sportului. Pentru scopuri mercantile se denaturează sensul și rostul sportului. Se ajunge la un sport practicat de indivizii ce n'au nimic comun cu preocupările realizării sportului artă. E fenomenul adoptării la nivelul artistic al mulțimilor, în loc să se urmărească o adoptare, o educare, o ridicare artistică a acestora.

Rezultatul unui match sportiv interesează atât timp cât este expresia dreaptă a calității jocului produs. Unui joc frumos și elegant este firesc să-i corespundă un rezultat care să-i traducă în cifre raportul calitativ de forțe și tehnică. (Normal, forța trebuie să se confunde cu tehnica. Tehnica e frumusețe și eleganță. Forța e un element al tehnicii: ajută la exprimarea în rezultat real a calitativului, este un valorimetru al calității). Tocmai dela această concepție a sportului artă începe, prin denaturare, sportul animalic sau ori cum vreți să-i ziceți. Nu se mai urmărește maximum de spectaculos, ci scor cât mai mare. Și produce o intervertire: elementul subordonat este supraordonat. Și din această răsturnare de înțeles se naște primatul forței asupra tehnicii. Exagerarea acestei tălmăciri duce la nesocotirea tehnicii. De aci întrecere nebunească, goană după goal-average, brutalități. Lipsese incantația sufletească. Sportul nu mai este artă. Văduvit de preocupări artistice rămâne simplu meșteșug. Apar echipele profesioniste. Sportul este prostituat. Sportsmenii devin animale superbe dar fără preocupări înalte. Sportul devine scop în sine! Mens sana in corpore sano zice arhicunoscutul adagio latinesc. Înseamnă că numai o normală dezvoltare simultană a individului pe plan intelectual și fizic dă integritate omului. Minte sănătoasă s'a văzut existând în trup plăpând. Dar o cultivare numai o bicepsilor nu înseamnă spor intelectual. Frumusețea trupului neîmplinită de frumusețea intelectuală e găunoasă, nefolositoare și neîndreptățită. Nu mușchii bine armonizați au fost aceia cărora li se datorește cultura de azi a omenirii. Sunt îndreptățite preocupările sportive artistice.

Un fapt foarte interesant se produce azi și iz. este retina observatorilor vieții contemporane: sportivitate intensă mai ales la tineret. Este o părăsire în grup compact a muncii de cărturar. Socotim acest fapt drept reacțiunea împotriva secolelor de disprețuire a sportului. În ultimele veacuri toată preocuparea omenirii era pur intelectuală. Era firesc să urmeze o puternică reacțiune. Și ca orice reacțiune, azi se exagerează spre polul opus. Dar mai poate fi și altă pricină la baza acestei înstrăinări de carte. Omul vremurilor noastre nu găsește în adevărurile cărților partea care duce în inima neliniștelor sufletului său străbătut de îndoieli, tristeți și contradicții și nu găsește nici măcar lecurile ce i-ar putea îndrepta starea materială. Și în vremea aceasta de restriște a vieții cărturărești se scriu cantitativ și calitativ mai mult ca până acum. E o inflație de falși profeți și găunoși cărturari.

Și văzând tineretul vremurilor noastre preferind o tălmăcire a înțelesului sportului alfa decât cea logică, faptul nu ne poate decât întrista, și gândul nostru nostalgic sboară spre amintirile vremurilor cari ne-au lăsat imaginea plăcută a unei tinere fete zăbovind, cu zâmbet în colț

de buze și mulțumire sufletească în ochi de-asupra unor cărți, altele decât otrava care nveninează azi sufletele fragede ale tinerimii noastre corupte de falși și bicisnici fabricanți de imundă literatură.

Așa zisa literatură ușoară a uzurpat locul cărții de probleme. Meșteșugari fără nici o credință, morală și estetică ai condeiului prostituiază arta. Titlul sensibilității lor li-e pervertit.

În această atmosferă, mens sana in corpore sano apare un adevărat ideal.

Există o concepție românească a sportului? Ce cred cele zeci de mii de indivizi ce asaltează arenele? De unde interesul acesta pentru sport? Care este valoarea calitativă a sportului românesc?

De o concepție românească a sportului nu putem vorbi căci nu există. La temelia sportului românesc stă întoarsa înțelegere rostului sportului. Sportul românesc dăinuie încă în faza întrecerii. În respectul acestei înțelegeri se urmărește nu spectaculosul ci eficacitatea, rezultatul mare. N'avem o înțelegere estetică a sportului. Mercantilismul este zodia în care se dezvoltă sportul românesc.

Cum se explică, în acest caz, fenomenul bizar al existenței atâtor pasionați pentru sport: Snobismul duce mulțimile la match-uri. Practic - rea acestui snobism naște obișnuința. Indemnul de a vedea un match nu izvoarește dintr'o trebuință

intelectuală, e derivatul obișnuinții. Aproape în toate domeniile se constată, la rădăcina unor trebuințe, obișnuința. Lipsa unei culturi adevărate naște asemenea trebuințe derivate, imitate. Nevoile reale se întemeiază pe cultură. Ori dacă nu există o concepție a sportului putem vorbi de o nevoie reală? Este cazul să vorbim de o trebuință derivată, întemeiată pe imitație.

Există între calitatea sportului și structura sufletească a spectatorilor o înrăurire reciprocă de cauză și efect. Lipsa unei educații sportive naște minoră calitate de sport și invers. Căci jucătorii spre a fi pe placul publicului prestează joc cantitativ, eficace. În felul acesta nu se poate face o educare a mulțimilor.

Cunoașterea stării sportului românesc să ne fie îndemn la muncă de ridicare și îmbunătățire calitativă, simultană unei reeducări a publicului sportiv românesc. Numai în chipul acesta vom izbuti să infiripăm o artă și o estetică a sportului românesc, adică să fim creatori. De ce să fim tributari, cu creațiile noastre, la nesfârșit, străinătății. Nu ne putem desvâța de răul nărav al imitării tuturor formulelor înflorite pe pământul altor țări? Secătuit-a oare geniul creator al neamului acestuia? Dece n'am rupe cu trecutul de slugarnică imitare? Și dece n'am începe să creăm cultura românească creind o artă sportivă românească?

Tiberiu Bornea

INSEMNĂRI

Federalizarea Societăților Culturale din Arad a făcut cea mai bună impresie și a fost foarte bine primită de către intelectualii arădani.

În locul fărâmișării energiilor, constructivism cultural; în locul acțiunilor dispartate și de cele mai multe ori sterile, o acțiune armonioasă și bine dirijată. Un prim început s'a făcut. Energiile creatoare s'au grupat în jurul revistei „Hotarul”, care va da deacum înainte măsura adevărată a forței de creațiune și luptă a păturei intelectuale arădane.

În direcția culturalizării satelor s'au creat în această lună numai, peste 20 de cercuri culturale de către despărțământul „Astra” la care au luat parte intelectuali din toate societățile federalizate.

Pentru lunile de vară se proiectează lucrări monografice, punându-se la contribuție râvna, demnă de amintit a atâtor învățători și preoți dela sate, cari ni s'au adresat cerându-ne sfaturi și îndrumări. Vara aceasta se va aduna folklor.

Mai târziu Societatea „Concordia” va înființa 10 biblioteci populare în satele ce se vor desemna ulterior; iar după un plan bine

chibzuit, se vor organiza conferințe în toate satele cu centre culturale „Astra” cu subiecte bine determinate.

Acestea sunt punctele din planul minimal ale Federației. Crearea unui institut de editură, cu o bibliotecă populară și alta pentru intelectuali, poate a unei „Universități Populare” în carierele orașului și alte deziderate exprimate prin presă sau de cercurile intelectuale arădane, se vor pune în practică, numai pe măsură posibilităților materiale, de care va dispune Federația.

În această ordine de idei s'a pus și problema federalizării corurilor din Arad. Avem 4 sau 5 coruri, care își dispută întâietatea, împărțindu-și elementele bune, în conglomerate amorfe, fără omogenitatea cerută unui cor bine organizat.

O încercare în această direcție s'a făcut de către P. S. S. Episcopul Andrei, dar fără rezultat. Să sperăm că după exemplul societăților culturale și societățile corale vor îndepărta dela sine ambițiile personale și vor găsi pe acel conducător neutru, care să-și ia răspunderea și organizarea unui cor, unic dar ireproșabil,

Cărți-Reviste

Stoian Gh. Tudor: Hotel Maidan -- roman. Uimirea care te 'ntovărășește în tot timpul lecturii acestui roman (?), te părăsește la ultima pagină lăsându-te pradă gândurilor. E acesta un roman? Ee-a vrut să spună autorul? Simți că scenele ce „rulează” în fața ta aproape cinematografic sunt trăite din plin, că autorul n'a scris „Hotel Maidan” pentru că a vrut să scrie și el un roman după calapodul obișnuit, împărțit în capitole à la manière, de Proust sau Mihail Sadoveanu, ci pentru că „a avut ceva de spus” după propria lui mărturisire. Și a spus-o „pe șleau”, bolovănos și instinctual, scene abrupte așa cum i s'au iluminat în trecerea nouroasă a amintirilor fără nici-un menajament pentru cititor și pentru aparatele de măsurătoare ale Criticii, uscată și clevetitoare.

Hotel Maidan e o bucată de viață trăită și scrisă așa cum a fost trăită.

Mircea Damian: Deacurmezișul — roman. Cartea a apărut în vitrină subț banderola, ce arunca întocmai ca flamura unei revoluții privirilor mirate, un singur cuvânt: *o ambifie*. E steaua călăuzitoare a vieții, celui ce s'a așezat „deacurmezișul” mediocrității acestei contemporaneități.

Marin Dogaru, numele de împrumut al aceleia care a făcut din vagabondaj, întocmai ca de curând decedatul Maxim Gorki, un mod de cunoaștere, trece deacurmezișul vieții insipide și monotone de provincie, ca și al vieții sgomotoase dar goale a Capitalei, mereu și totdeauna în conflict cu felul de rostuire a vieții, a societății și a administrației. Așa cum ni se arată din imaginea în filigram de pe copertă, tăios ca de piatră, Mircea Damian și-a făcut drum, — un drum al lui — prin jungla coteriilor literare, fără menajamente pentru cei pe care i-a călcat din „greșeală” pe bătătură. Și-a făcut drum cu coatele, cu trupul, cu pumnii și mai ales cu condeiul. Dar și l-a făcut. Dacă trâmbițarea de pe banderolă n'ar fi așa de sugestivă, Mircea Damian ar fi putut-o înlocui cu una la fel de veridică: *O victorie*.

a. n.

Dan Petrașincu: Omul Gol, nuvele — Dl. Petrașincu cochetează cu situațiile ce frizează

neverosimilul, ce par' că „stau pe multe de cuțit”. Dsa le introspectează până la refuz, dându-le astfel o legalizare în timp și 'n spațiu, încât cititorul e răpit de măestria cu care precizează fiecare pas, de felul cum jonglează cu situațiile cele mai dificile și cu personagiile cele mai ciudate. Dacă ai rupe mirajul în care te 'nvăluie autorul cu o dialectică insinuantă, nu-ți vine a crede că ai putea întâlni un om ca Victor Botez, din „Povestea unei morți umane, Popi, Aura sau Livia — din celelalte nuvele, că s'ar putea comporta așa cum a vrut autorul și nu cum ar fi vrut ele.

Dl. Dan are neprețuitul dar, de a-ți anihila orice spirit critic în timpul lecturii. Te subjugă sau cum s'ar zice cam vulgar, dar plastic: te duce cu vorba, și numai în clipele de revenire ce ți-le dă orice carte, atunci îți par totul stranii, și împrejurările și personagiile, le discuți, le primești sau le refuzi.

Și aceasta e un mare dar.

I. Pilat: Poeme într'un vers. Editura Cultura națională. Dl. Pilat cearcă pe tema unui vers decupat din V. Hugo să ne dea poeme într'un singur vers. Ezitând între șaradă și platitudine, aceste versuri decapitate dintr'un poem ce nu s'a scris, rar realizează intențiile autorului. Virtuozități de acestea prosodice vor fi interesante, dar nu pot crea un gen și nu pot avea durată. Pot cel mult trece între curiozitățile artei. Pe când poemele într'un singur cuvânt?

B. Iordan: Normaliștii ediția II. Învățătorii, ediția I edit. Cugetarea.

Învățătorii au intrat în literatură, accidental: ca eroi, ce n'aveau nimic cu profesiunea lor. Deabea „Apostolul” lui Cezar Petrescu aduce problema „apostolatului” acestor luminători ai poporului. Dar Cezar Petrescu ne dă un învățător ideal, învățătorul, pe care ar trebui să-l aibă fiecare sat. Dl. B. Iordan după ce ne-a dat în Normaliștii o icoană adevărată, fără idializarea poetică falsificatoare a realității, a vieții de internat, în „Învățătorii” ne arată viața cenușie și monotona, ucigătoare de idealism și de tinerețe a învățătorului sătesc. Dl. B. Iordan mănuește condeiul ca pe un creion de caricaturist. Dsa ne-a dat admi-

rabile portrete: cum sunt cele ale revizorului, a primarului din sat și mai ales al directorului de școală dela oraș, prinse „sur le vif“. Ceeace poate aduce scăderea acestui volum, este lipsa de adâncire psihologică a faptelor și a oamenilor. D-lui Iordan îi e frică să adincească unele tare ale descălimii, de frică să nu iasă prea mult puroi din buba, pe care o creastă numai ușor cu penița d-sale. O tăetură mai incisivă; sau cum s'ar zice în termeni mai violenți, dl. Iordan ar trebui să „apuce taurul de coarne“. Sunt multe adevăruri spuse acolo, dar le lipsește puritatea de cristal: au prea multe date personale și prea multe floricele literare. Dar și așa cărțile dlui Iordan, sunt interesante, nu numai pentru învățători ci și pentru orice îndrăgostit de literatură.

Al. Lascarov-Moldovanu: Romanul Furnicei editura Cugetarea.

Dl. Al. Lascarov-Moldovanu este un scriitor profund și așa putea adăuga, adevărat creștin. Căci nu e destul a prezenta certificatul de botez, pentru a te crede creștin. E o mare, grozav de mare-diferență de la a te numi și până la a fi și a simți creștinește. Dl. Al. Lascarov-Moldovanu e unul dintre cei puțini. Atât în „Mamina“ poate cea mai bună operă a dsale, cât și în tot ce-a scris dsa, se vede aceeași preocupare, de a trăi creștinește. Dar dsa crede, ca și dl Kirîțescu, în efectul moralizator al literaturii. De aci și aplicarea dsale spre tineret, pe care-l iubește, și vrea să-l povățuiască, să-i îndrepte pașii printre acele „Scyle și Caribde“ ale vieții pământești. Romanul Furnicei e un roman pentru tineret, și e un roman cu vădit scop moral. N'o spun asta ca să îndepărtez pe cititorii tineri dela această carte, pentru că știut este că tinerii noștri cititorii fug de cicăliri moralizatoare, de tot ceea ce cred ei, că ar impieta personalitatea lor și libera lor formare. Nu. Din contră. Morala nu pornește „ex cathedra“ și nici de pe amvon. Mai mult nici n'o prea înfălnești exprimată prin vorbe. Dl. Lascarov-Moldovanu pornind dela procedeele marelui învățator

de a moraliza prin pilde, prin parabole, și dsa lasă faptele să vorbească. Romanul Furnicei, care exploatează cunoscuta fabulă a greerului și furnicei, e o povestire atrăgătoare, antrenantă a cărei parte moralizatoare, tu, cetitorule trebuie și ți se impune fără să vrei, s'o remarci. Și în asta cred eu, constă și valoarea acestui roman, pe care îl recomand călduros tinerilor noștri prieteni.

m. o.

„Sadismul adevărului“, de Sașa Pană.
— Editura „Unu“ Buc. 1936.

Unul dintre cei mai răzvrățiți esteți români ne prezintă o carte rară, am putea spune de documentări, asupra mișcărilor literare, cu poportii de mari revoluții. D. Sașa Pană este cunoscut din paginile revistelor, zise avantgardiste, cari biciuie de impotența genilor oficiale, au sucombat eroic, așa cum amuțesc ideile în fața altor arme de luptă, cari n'au nimic comun cu creierul, cunoscut fiind faptul că așa ceva nu activează în pumn.

Cititorii găsesc în „documentările“ dlui Sașa Pană o largă tălmăcire asupra faimoasei „insurrecții dela Zürich“, cunoscută pentru formarea curentului „dadaist“ și a cărei suflet s'a dovedit Tristan Tzara, plecat depe meleagurile românești, după ce colaborase la „Simbolul“ alături de Ion Vinea, Marcel Iancu, Aurel Solacolu, Emil Isac și Adrian Maniu.

Dar ultima carte a veritabilului poet, care a scris:

„Cine n'ar dori să moară, visând că moare?“ cuprinde un cer înstelat de gândire liberă, de spontaneitate a subștientului, dovedită mai artistică decât însăși arta.

Interesante studiile intitulate „Viața de după moarte“, în cari ne sunt prezentați într'un mod ciudat de sadic, gânditori ca: Alfred Jarry, Urmuz, Lautréamont, Rimbaud, Jaques Vaché, etc.

Cartea „Sadismul adevărului“, pentru a fi pe deplin înțeleasă, nu-i de ajuns paginile unei reviste, ea însăși cerând clădirea altei cărți.

(a. n.)

Cărți primite:

„*Graiul românilor din Roșă*“ de Em. Haivas, — Tip. „Glasul Bucovinei“ Cernăuți 1936;
„*Sadismul adevărului*“ de Sașa Pană, — Editura „Unu“ Buc. 1936.
Mircea Stănescu de Oci. Lupaș.

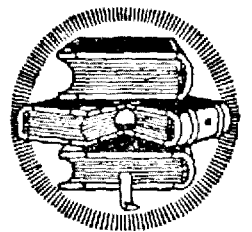
Reviste:

Afirmarea: an. I nr. 1-3, Satu Mare, — Arta și Omul: an. IV nr. 1, București. — Blajul: an. III nr. 1 și 3/4, Blaj. — Decalog: an. I nr. 5, București. — Film: an. IV nr. 60--66, Timișoara. — Gând Străjeresc: an. I nr. 1-3, Brad. — Gând românesc: an. IV nr. 2 și 5, Cluj. — Luceafărul: an. II nr. 3, 5, 6, Timișoara. — Pagini Literare: an. III nr. 2, 3/4, 5, Turda. — Libertatea: an. IV nr. 12, București. — Fruncea: Timișoara. — Răsăritul: an. XVIII nr. 5-6, București. — Ramuri: an. XXVII nr. 2, Craiova. — Rânduri: an. II nr. 6 și 8-9, Beiuș. — Vremea: an. V nr. 4, Timișoara. — Vraja Ceremușului: an. I nr. 1-2, Vinița-Storojineț. — Gândul vremii: an. IV nr. 1/2 și 3, Iași. — Revista Institutului Social Banat-Crișana: an. IV nr. 14, Timișoara.

Ziare:

Vestul: Timișoara. — Oltuzul. — Zărandul. — Ogorul. — Știrea.

LEI 10.—

CONCORDIA
INSTITUT DE ARTE
GRAFICE ȘI EDITURĂ
S. A ARAD